

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 119921

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב שניאור פרדס – אב"ד

התובעת: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אריה סמארלי)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מאירה אזרד)

הנדון: עיקול נכסים לצורך גבייה עתידית של כתובה

פסק דין

עיקול נכסים לצורך גביית כתובה

בתיק זה ניתנה החלטה בהרכב מלא בתאריך כ"ב באדר תשע"ט (29/3/19) ובה נדחתה הבקשה להטלת עיקול לצורך גביית הכתובה בעתיד. בפסק דין זה ניתנים נימוקים נוספים.

המקרה

הוגשה תביעת כתובה בתאריך כ"ז אדר א' תשע"ט (4/3/2019). ערך הכתובה הנדונית והתוספת הנקוב בשטר הכתובה עומד על סך מיליון דולר. בתאריך זה הוגשה בנוסף בקשה ע"י האישה למתן צווי עיקול להבטחת תשלום הכתובה והתוספת. לצדדים חמישה נכסי דלא ניידים משותפים. מלבד נידון כתובה מוגזמת שיש לדון במקרה דנא, יש לברר האם מבחינה הלכתית יש מקום לעיקול נכסים לצורך גביית הכתובה העתידית וכמו דין חוב רגיל או שמא שונה דין הכתובה. נברר להלן את דיני עיקול בחוב רגיל ולאחר מכן נדון בעיקול לצורך כתובה ונדוניה.

המקורות לעיקול נכסים לצורך חוב שלא הגיע זמן פרעונו

דעת הרא"ש - לעקל

הרא"ש במסכת בבא קמא (פ"א סי' ה) כתב:

" [..] וכן נמי מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד הנכסים עד שיתברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כזאת, הכל לפי הענין ואם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן, מצווה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר. וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב דתקנתא דרבנן הוא באיניש דמפסיד נכסיה משום השבת אבידה.

ולי נראה דלא צריכנא לתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא שחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל טעדיקי דמצי למיעבד. וכן נמצא תשובה לרב אלפס

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ז"ל דלא מצי למימר אחוי טירפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסו דסמיך עלייהו הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי א"ל אדהכי והכי אכלת לזוזא וליכא לאישתלומי מינך"

ובספר התרומות שער ט"ז (ח"ג אות א) הביא את השאלה והטעים כי הצד לומר שאין ניתן לעקל לצורך גביית החוב לכשיגיע זמן פרעונו, הוא משום שמלוה להוצאה ניתנה ועל דעת כך ובתנאי זה ניתנה ההלוואה שאם ימצא ממה לגבות בעת הפירעון, אזי ייגבה החוב, אולם אם לא ימצא ממה לגבות אזי יפסיד המלוה, וכך כתב:

"והיכא שלוה לזמן ובתוך הזמן ראה המלוה שהלוה מבזבז ומפקיר את נכסיו ואין לו כי אם מטלטלין, שאלו היו לו קרקעות אם מוכרן ומבזבז דמיהן לא היה נפסד המלוה בכך, שהרי טורפן, אך כשאין לו אלא מטלטלין בזה יש לחוש למלוה לפסידת חובו ותובע את שלו מהו, מי אמרינן לאו כל כמיניה דכיון דמלוה להוצאה ניתנה אדעתא דהכי אוזפיה, דאי משכח ממאי לגבות בזמניה גבי ואי לא פסיד"

דעת רב יהודאי גאון ודעת הרמב"ן – אין לעקל, דעת הרי"ף – לעקל

ובהמשך דברי התרומות כתב:

וכן מצוי בתשובה לרב יהודאי גאון ז"ל שהמלוה שבקש ללכת למדינת הים ולא הגיע זמן פרעון אין לו לתבעו ואין לומר לו תן לי ערב. או דילמא אמטלטלי נמי חיישינן דילמא שמיט ואכיל להו ליה וכי מטיה זמניה ליכא לאשתלומי מיניה.

והרב אלפסי בתשובה הולך על דרך זו וזה תופסה, ראובן מכר שדה לשמעון ונטל הממון ויצאו עליה עסיקין, ובא לבית דין וטען, חושש אני שמא תאבד ממוני ואם תצא השדה מידי לא אמצא לך כלום, קנה באותו ממון קרקע שאם יערער עלי אדם שאטרוף אותו. והשיב, טענה יפה היא [..] ומצינו רבותינו שמקפידין וחסין על בני אדם שלא יאבד ממונם [..] אלה הם דבריו.

ומפני שנסתפקתי בהכרעתם שאלתי בזה ה"ר משה בר' נחמן ז"ל. וזה אשר השיב [..] לא מצינו בתלמוד למי שאינו מתחייב עדיין כלום שנעמיד ממנו בב"ד משום חששא זו שמא יזכו אחרים בממונו [..] אבל מלוה למי שאין לו נכסים, וכן הלוקח ממי שאין לו קרקע אחר הוא רוצה ליזוק בנכסיו, מה נעשה לו, לכשיבא זמן חובו הרי הדין ביניהם [..] בדיני ממונות עד שיתחייב אין תופסין ממנו.

וסוף דבר גבי מלוה ולוה אין בית דין נזקקין להם עד שיגיע זמנם, אבל גבי מוכר שמא יש לדון כדברי רבינו ז"ל, מפני שהוא קרוב למקח טעות, וכל שכן היכא דאתנהו לזווי דיהיב ליה, כדאמרינן עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, ועוד נתישב בדבר, ע"כ.

נמצא כי דעת רב יהודאי גאון, הרמב"ן ובעה"ת שאין לעקל מנכסי הלווה קודם שהגיע זמן הפירעון גם אם הלווה מבזבז נכסיו או מבריחם. לעומתם, הרי"ף והרא"ש חלקו וסברו שינתן לעקל כדי להציל עשוק מעושקו.

דעות הפוסקים להלכה בעיקול נכסים

הטור חו"מ (סי' עג) פסק כדעת אביו הרא"ש וכדעת הרי"ף ודעימיה וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"לוה לזמן ובתוך הזמן רואה מלוה שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע ותובע המלוה שלו, כתב הרמב"ן שאין ב"ד נזקקים לו עד שיגיע זמנו וכ"כ רבי יהודאי גאון, לזה שבקש לילך למדינת הים ולא הגיע זמן הפרעון אין לו לתובע לבקש ממנו ערב שלא ניתנה מלוה ליתבע קודם הזמן כלל.

אבל רב אלפס כתב בתשובה, ראובן שקנה שדה משמעון ויצאו עליה עסיקין ובא לב"ד וטוען אני חושש שמא תצא השדה מידי ואני חושש שתאבד ממנוך ולא אמצא לך כלום, קנה באותו ממון קרקע כדי שאטרוף אותו, שומעין לו. וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל, מי שיש לו שטר על חבירו ולא הגיע זמנו ובא בתוך הזמן לבית דין ואמר מצאתי מנכסי פלוני, ואני ירא שמא יבואו לידו ויבריחם ממני ולא אמצא מקום לגבות חובי ומבקש מב"ד שיעכבו הנכסים עד שיגיע זמן השטר, אם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו או שלא יוכל לגבות חובו כשיגיע הזמן, מצווה הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר"

והנה, הבית יוסף שם הביא את דעות הראשונים החלוקות בעניין והכריע להלכה כדעת הר"ף והרא"ש, וכך כתב:

"לוה לזמן וכו', כתב הרמב"ן שאין בית דין נזקקין לו וכו'. דברי ה"ר יהודאי והר"ף והרמב"ן (שו"ת סי' כה) כתובים בארוכה בספר התרומות שער י"ו (ח"ג סי' א). וכתב שם בשם הרמב"ן, אבל גבי מוכר שמא יש לדון כדברי הר"ף מפני שהוא קרוב למקח טעות וכל שכן היכא דאיתנהו לזווי דיהיב ליה כדאמרינן (ב"ק ט). עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו עכ"ל. ונמוקי יוסף כתב בסוף יש נוחלין (ב"ב סה. דבור ראשון) תשובת הר"ף וזה לשונה, מבזבז נכסיו או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון כדי שלא יהא כל אחד לזה מחבירו ומבזבז נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לוויין עכ"ל.

ומ"ש רבינו בשם הרא"ש מי שיש לו שטר על חבירו ולא הגיע זמנו וכו'. בפרק קמא דבבא קמא (סי' ה) ובתשובות כלל צ"ז (סי' ד) כתב שכן דעת הגאונים והר"ף. ועיין בהריב"ש סימן ק"ט ובתשובות הרשב"א (ח"א) סימן תתק"ח ואלף קי"א.

ולענין הלכה כיון דהר"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת ומסתבר טעמייהו הכי נקטינן וכבר פסקתי כן בתשובה (אבקת רוכל סי' קס"ב) הלכה למעשה והסכימו עמי חבירי"

וכך קבע הבית יוסף להלכה בשו"ע חו"מ שם (סעי' י) מבלי להזכיר את הדעות החולקות, וכך כתב:

"מי שיש לו שטר על חבירו לזמן, ובא בתוך הזמן לבית דין ואמר, מצאתי מנכסי פלוני ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ממני ולא אמצא מקום לגבות חובי, אם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו שלא יוכל לגבות חובו כשיגיע הזמן, מצווה על הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר. וכן הדין בלוה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע, או שהלוה רוצה לילך למדינת הים, ותובע המלוה את שלו או שיתן לו ערב, שומעין לו"

אולם הרמ"א בהגהתו שם הביא להלכה מנהג שהשתרבו להקל בענייני עיקול על פי תשובת תרומת הדשן, וכך כתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"הגה, והוא הדין בכל מקום שנראה לבית דין לעכב מעות הנתבע (פסקי מהרא"י סי' ס"ד). ומזה נשתרבו המנהג לעקל המעות אף על פי שאין בו צורך כולי האי (ת"ה סימן ש"ה)"

יסוד הש"ך (על פי דברי הים של שלמה) בדין עיקול – "אין לך בו אלא חידוש"

והנה, היה מקום להרחיב הלכה זו של עיקול נכסים למקרים נוספים וכמו נשוא פסק הדין – עיקול לגביית כתובה וכיוצ"ב. אולם הש"ך השריש וייסד הוראה יסודית בנושא העיקולים ככלל. וכך כתב שם סקל"ד, וז"ל:

"הלוח מבזבז נכסיו כו'. דוקא מבזבז, אבל אם אינו מבזבז, אף על פי שמתמוטט מידי יום יום ולא יוכל לשלם לזמן אפילו במטלטלין, לא יוכל המלוה לעכב תוך הזמן, כן כתב מהרש"ל (ביש"ש) פ"ק דב"ק סי' כ' [...]. כן נראה עיקר לדינא, דהא בלאו הכי רב יהודאי גאון והרמב"ן והרשב"א בתשובה (ח"א) סי' (אלף) תתק"ח והריב"ש סי' ק"ט חולקים, וכדבריהם משמע לכאורה עיקר בש"ס. ונהי דכבר הסכימו כל האחרונים ונתפשט המנהג כדברי המחבר, מ"מ אין לך בו אלא חידוש"

הש"ך עוסק בשתי אפשרויות. האחת, נידון הראשונים והשו"ע שהוא באדם המבזבז נכסיו וגורם בזדון לכך שלא תתאפשר גביית החוב כאשר יגיע זמן פרעונו. השניה, כאשר האדם אינו פועל בזדון, אולם נכסיו יורדין ומתמוטטין, ויש חשש כבד ומבוסס שלא תתאפשר גביית בעת בא זמן הפירעון, אולם האדם מבחינתו אנוס בדבר. בנידון השני קובע הש"ך כי על אף החשש הנזכר, מ"מ כיון שעצם ההלכה שמעקלים היא חידוש בפני עצמו לדעתו וכי מהגמרא משמע לדעתו כראשונים שאין מעקלים בכל מקרה (הרמב"ן רבי יהודאי גאון ועוד), אזי אף שהבית יוסף הכריע כהרא"ש והרי"ף ואף לא הביא בספרו בשו"ע את שיטת הראשונים החולקים, מ"מ דינו במה שחידש הוא להלכה ואין לך בו אלא חידושו ולכן במקרה שהאדם מתמוטט מנכסיו שלא בכוננת זדון, לא ניתן לעקל את נכסיו למרות החשש הנזכר.

להכרעה זו ישנה השלכה לנידון עיקול לצורך הכתובה שלגביה ישנן סברות רבות כי אין לעקל לצורך גבייתה וכפי שנרחיב להלן, וממילא שייכת בה סברת הש"ך כי אין לך בו אלא חידוש.

בנוסף, נראה לכאורה מדברי הש"ך שהוא לא פוסק כדברי תרומת הדשן המובאים ברמ"א שם שנשתרבו המנהג לעקל גם אם אין אמתלה מספיקה לדבר. כאמור נראה כי העיקרון של "אין לך בו אלא חידוש" שייך גם בכהאי גוונא. וק"ו הוא שאם אין לעקל כאשר נכסיו מתמוטטין כאשר החשש שלא יהיה ממה לגבות הוא סביר, כ"ש שיסבור שאין לעקל ודלא כתרומת הדשן.

ביאור חידושו של תרומת הדשן

עוד יש לציין שגם לשיטת התרה"ד, נראה ברור שגם למנהג שהשתרבו יש צורך בעילה בסיסית לעיקול אף שאינה עילה ואמתלה ברורה. שהרי לשון הרמ"א היא: "ומזה נשתרבו המנהג לעקל המעות אף על פי שאין בו צורך כולי האי" ומשמע שצורך מסוים לשם הטלת העיקול עדיין נדרש. כך גם משמע מדברי תרומת הדשן עצמו שם שכתב וז"ל:

"ואפשר שע"י שהנהיגו ב"ד לעכב ולצוות בכהאי גוונא, נשתרבו המנהג לפעמים ע"י הכרת פנים עד שנתפשט לעכב ולצוות אפי' היכא דליכא אמתלא יפה בדברי המעכב והמעקל"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומשמע שרק "לפעמים" נשתרבו המנהג ע"י "הכרת פנים", ומשמע שהועלה חשש לביה"ד ואף שאין "אמתלא יפה" כלשונו, מ"מ אמתלה מסוימת שאינה "יפה" דיה, נדרשת לשם העיקול גם לפי מנהגו של תרומת הדשן.

מנגד התומים (שם סקל"ט) סבר כשיטת הש"ך וביסודו ש"אין לך בו אלא חידושו" וכך כתב:

"מבזבז נכסיו, פירוש מפזרן שלא כדת, ואם כן זה חלק אדם רע שמפסיד ממון אחרים, ולכך ניתן להציל ממון חבירו, אבל אם אין מבזבז, רק נכסיו הולכין לטמיון יום ביומו בצוק עתים וכדומה, מכל מקום אין רשות ביד בית דין לעקלו קודם זמנו, ים של שלמה (ב"ק פ"א סימן כ), והסכים עמו הש"ך (סקל"ד)" כשיטת הש"ך והתומים גם פסק בשער המשפט שם סק"ב.

משמע אפוא כי לדעת השו"ע שלא הביא את דברי תרומת הדשן וכן דעת הי"ש, הש"ך, התומים והשער המשפט אין לעקל אלא באמתלה ברורה שהלווה מבזבז בזדון את נכסיו וגורם לכך שלא תהיה אולי אפשרות לגביית החוב, ומשום כך ניתן לעקל הנכסים אף קודם זמן הפירעון. אולם במתמוטט בנכסיו שלא באשמתו ושלא בזדון או כאשר אין אמתלה יפה כולי האי לא ניתן יהיה לעקל לדעתם.

כשהלוה מוחזק אם יוכל לתפוס כדי לעקל בחוב

ובשער משפט שם הוסיף:

"[.] ונראה דדוקא להוציא מיד הלוה הדין כן אבל אם באו מעות הלוה ליד המלוה עצמו תוך הזמן, אין מוציאין מיד המלוה להחזירו ללוה. וראיה לזה מדברי הריב"ש בסי' ק"ט שהסכים לדברי הרמב"ן [..] ומ"מ כתב שם בשם הרשב"א שאם באו מעות הלוה ליד המלוה תוך הזמן אין מוציאין מיד המלוה ליתן ללוה דבמקום פסידא חוששין [..] אלמא כל היכא דאיכא פסידא מבוארת אין מוציאין מיד התופס ע"ש, ואם כן הוא הדין לדין במתמוטט מידי יום יום אף על פי שהלוה לא פשע מידי, מ"מ כשתפס המלוה אין מוציאין ממנו ליתנו ללוה דבמקום פסידא חוששין"

ויתכן כי כל חידושו של השער המלך על פי הריב"ש שכתב שאם המלווה תפוס במעות הלווה, יכול לתפוס גם במתמוטט, עוסק דווקא במתמוטט שיש חשש כבוד ורציני שלא יהיה ניתן לגבות החוב כשיגיע זמן הפירעון. אולם כאשר אין חשש כל כך ורק חשש קל, יתכן לדעתו על פי עיקרון שיטת הש"ך והתומים, שלא ניתן יהיה לעקל אפילו בדרך של תפיסה בממון שבידיו של המלווה קודם הגיע זמן פירעון ההלוואה. וצריך ביאור.

המקורות בראשונים לשאלת עיקול נכסים לשם גביית כתובה – האם שונה דינה מחוב רגיל

החקירה בנידון דנן היא אם חוב הכתובה דומה לחוב רגיל ונאמרו בה דיני העיקול, או שהגדרת חוב הכתובה שונה במהותו תכלית שינוי מחוב רגיל ולא ניתן יהיה לעקל לצורך גבייתה העתידית. שני הצדדים העיקריים של חקירה זו הם: האם חוב הכתובה חל מיד בעת הנישואין ומועד הגירושין או מיתת הבעל הם רק זמן פירעון וככל חוב בעלמא, או שמא לא חל החוב כלל עד למועד הגירושין או האלמנות. ולהלן נרחיב בדבר ואף נביא צדדים נוספים.

דעת הר"ן – חובת הכתובה חלה בזמן הנישואין

ובמסכת כתובות (פא, א – ב) איתא:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"שלח ליה רבא לאביי ביד רב שמעיה בר זירא, ומי נתנה כתובה לגבות מחיים (ופרש"י: כתובת יבמה לגבות מחיים דיבם). והתניא, ר' אבא אומר, שאלתי את סומכוס, הרוצה שימכור בנכסי אחיו (שם: לאחר שכנס את יבמתו ואמרן לעיל כל נכסיו אחראין לכתובתה). כיצד הוא עושה, אם כהן הוא, יעשה סעודה ויפייס, אם ישראל הוא, מגרש בגט ויחזיר (ומגבה את כתובתה ומוכר מה שירצה [...]). ואי סלקא דעתין נתנה כתובה לגבות מחיים, נייחד לה שיעור כתובה והשאר ליזבין [...]"

וכתב שם בחידושי הר"ן בזה הלשון:

"ומי נתנה כתובה לגבות מחיי' והא תניא וכו', ואם תאמר אפילו לא נתנה כתובה לגבות מחיים אם רצה לפרוע חובו תוך זמנו כדי לסלק שעבוד מעליו אינו רשאי, וזה סיוע לר"מ במז"ל שכתב ג"כ. אבל הרשב"א נ"ר כתב שיכול הלוח לפרוע למלוה תוך זמנו ואין המלווה יכול לעכב בידו, והכא שאני כתובה משום דכל זמן שעומדים המעות ברשותו לתועלת דידה הוא, וכיון שכן אינו יכול לפרוע. אבל גבי בעל חוב דעלמא דלתועלת הלוח הוא, יכול לפרעו ואינו מעכב"

קושייתו של הר"ן היא ממה שמשמע בסוגיא שם שאם הדין שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים, אזי גם לא יכול הבעל לפרוע את הכתובה מחיים בעל כרחיה של האישה, והקשה הר"ן במה שונה כתובה מחוב תוך זמנו שלכאורה יכול לפרוע תוך הזמן בעל כרחיה של המלווה.

והר"ן שם יישב וחילק שם בין זמן פירעון שנקבע בהלוואה שבא לטובת הלוח בלבד שאז יכול לפרוע תוך זמנו בעל כרחו של המלווה, ובין קביעת זמן שבאה גם לטובת המלווה, ובכתובה הזמן הוא לטובתה של האישה שהיא ה"מלווה", ולכן לא יוכל לפרוע תוך הזמן. וכ"ה להלכה בשו"ע (ח"מ ע"ד ס"ב ובנושאי כלים). והנה נראה לכאורה מכך שדימה הר"ן כתובה לחוב תוך זמנו, משמע שגם בכתובה החוב חל מיד בנישואין, אלא שקודם גירושין ומיתה נחשב כחוב תוך זמנו.

בירור דעת הרמ"א בדין עיקול כתובה

בבית יוסף חו"מ (סימן קיא) הביא מדברי הרשב"א בזה הלשון:

"כתב הרשב"א בתשובה, בעל שמוכר בנכסיו שנמכרו לגוי במקום שאין בני חורין [חורין] מנכסים שנמכרו לגוי, לא טוב עשה שהוא מזיק שעבודו (גיטין מא, א). אבל משורת הדין אי אפשר לה למחות בידו, דדלמא לא תבוא לגבות ממנו לעולם. אף כי תבוא לגבות הרי יש בידו ממקום אחר נכסים להגבותה ואפילו אין לו עכשיו שמא יהיו לו ואינו מזיק מעכשיו, ותדע לך [...]. ועוד, העושה אפותיקי אפילו לבעל חוב דעלמא לא אשכחן דלא מצי מזבין, אף על גב דאילו מכרו אין בעל חוב גובה ממנו, ועוד בין בעל חוב דעלמא מי לא מזבין במטלטלין אף על גב דאין בהם דין קדימה, וטעמא כדאמרן, דילמא פרע ליה ממקום אחר עכ"ל"

ונראה לכאורה מדברי הרשב"א שהוא אינו עוסק במקרה שידוע או שיש טעם לחשוש שהכתובה לא תוכל להגבות בזמנה.

לדברי הרשב"א לא ניתן לעקל לצורך כתובה מטעמים אחדים. הראשון, מפני שחוב של כתובה הוא חוב שאינו ברור שהרי אפשר שחוב זה לא יבוא לידי גבייה לעולם. השני, שגביית הכתובה מהנכס המעוקל דווקא היא בספק ובספק ספיקא, שהרי אפשר שבזמן הגבייה יהיו לו נכסים אחרים להגבות הכתובה. ועוד טעם שלישי, שהרי כך הדין אף בחוב רגיל ואף באפותיקי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש לציין בנוסף שהרשב"א עוסק בעיקול חלקי השונה מעיקול דלעיל, שהרי אינו מדבר בלקיחת מטלטלין או מעות מהבעלים החייב, אלא מדובר בעיקול של נכס שימנע מהבעלים את מכירתו, אולם היכולת להשתמש בו או להשכירו, לא נמנעה מבעליו. ולהלן בבירור דברי הר"י מגאש נביא חילוק זה. אולם גם בעיקול מסוג חלש וחלקי זה, כתב הרשב"א שאין להקל בסתמא ללא עילה ואמתלה. להלן נוכיח מדברי הר"י מגאש שבכהאי גוונא אם הנעקל אינו ניזוק כלל מהעיקול (מלבד עצם המניעה ממנו מלמכור לגוי), ניתן לעקל אף לצורך כתובה.

והנה, לכאורה מדברי הרשב"א נראה שחולק על הר"י מגאש שהרי אין נראה מדבריו שיש נזק או הפסד לנעקל (מלבד עצם המכירה לגוי). ובכהאי גוונא כתב הר"י מגאש שניתן לעקל ואילו הרשב"א כתב שלא ניתן לעקל. ראה להלן מה שהבאנו להעיר בזה.

אולם נראה כי יתכן שאם ביה"ד יטיל עיקול על היכולת למכור, ויוסיף בהחלטתו כי הסיבה לעיקול זה הוא כדי למנוע הברחת הנכס. וכי אם וכאשר יחפוץ הנעקל למכור את הנכס, ביה"ד יסיר את העיקול ויעקוב מקרוב על מכירה ראויה והגונה ללא הברחה, או אז יתכן וכולם יודו שניתן להטיל עיקול מסוג זה. ראה להלן סברות נוספות לצירוף בנושא זה.

והנה, הרמ"א העתיק את דברי הרשב"א העוסקים בכתובה על מקרה של הלוואה, והוסיף על דבריו תוספת כדלהלן.

דהנה, ברמ"א שם (חו"מ סי' קי"א סעי' י"ג) כתב בזה הלשון:

"לוה שבא למכור קרקעותיו לעובד כוכבים שלא יוכל המלוה לטרוף אח"כ חובו ממנו, ובא למחות המכירה, אינו יכול למחות, כמו שלא יכול למחות כשמוכר מטלטלין שלו, אף על פי שלא יכול לטורפן, דשמא יפרענו עדיין קודם שיבא זמנו. מיהו המוכר לא טוב עושה, שמזיק שעבודו של חבירו (תשובת רשב"א)"

לאחר הבאת דברי הרשב"א, הוסיף הרמ"א מעצמו, בזה הלשון:

"וי"ל דאם נראה לבית דין שלא יהיה מקום לגבות חובו אחר כך, יכול למחות. וע"ל סימן ע"ג סעיף י"י"

כאמור, הרמ"א מביא את דברי הרשב"א, אולם ביחס למקרה של הלוואה דווקא ולא הוזכר בדבריו המקרה לעניין הכתובה, בניגוד לדברי הרשב"א בפנים העוסק (גם) בכתובה. ויש לברר אם בדוקא השמיט הרמ"א את ההתייחסות לכתובה. ניתן היה לומר בפשטות שהרמ"א הביא דבריו בחוב, וכוונתו שכל שכן שדבריו מתאימים להלוואה שלא ניתן בסתמא למנוע ולמחות מהמכירה.

והנה, נחלקו הפוסקים בהבנת הרמ"א, שכן יתכן והוספת הרמ"א שייכת דווקא בחוב ולא בכתובה כדלהלן.

דהנה, בפסקי דין רבניים ח"ב (עמ' 233 ואילך) בפני כבוד הדיינים הגאונים הרבנים ע. הדאיה, י. הדס וב. ז'ולטי זצ"ל, העירו בדבר, וכתבו:

"והנה הרמ"א בחו"מ סימן קי"א סי"ג הביא את דברי הרשב"א הנ"ל להלכה בחוב של הלוואה [...] אולם יש לדון אם דברי הרמ"א הנ"ל נאמרו רק בחוב של הלוואה כפי שמייירי שם, שזה חוב שבודאי יבוא לידי גבייה, אלא שיש ספק שמא יהיו לו נכסים אחרים לשלם, בזה אם נראה לבי"ד שלא יכול לגבות אח"כ את חובו יכול למחות שלא ימכור. אבל בחוב של כתובה שיש ספק ספיקא, ספק אם בכלל חוב זה יבוא לידי גבייה שהרי לא ניתנה כתובה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגבות מחיים ואפשר שהיא תמות קודם, וספק שמא יהיו לו נכסים אחרים לגבות הכתובה אם זה יבוא לידי גבייה, א"כ יתכן לומר שאין בידי האישה למחות ביד בעלה למכור את נכסיו בשביל שעבוד הכתובה"

והביאו שם את ביאור ההפלאה בדעת הרמ"א:

"ועי' בהפלאה בקונטרס אחרון הלכות כתובות סימן צ' סעיף ל"א, שלאחר שמביא את דברי הרמ"א הנ"ל דאם נראה לבי"ד שלא יהיה מקום לגבות חובו אח"כ יכול למחות, כתב וז"ל: כיון דאינו אלא מצד התקנה שנוהגין לעקל אפילו מעות, וצ"ע בכתובה אם יכולה לעקל מחיים כיון דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וספק אם תבוא לכלל גבייה [...] הרי מבואר דיש ספק בדבר אם אפשר להטיל עיקול בשביל שעבוד כתובה, א"כ למעשה אין להטיל עיקול בשביל שעבוד כתובה"

נמצא כי לדעת ההפלאה, הרמ"א מביא את דברי הרשב"א דווקא במקרה של חוב, שמכיוון שרצה הרמ"א להוסיף על דברי הרשב"א את התוספת שאם נראה לבית הדין שלא תהיה אפשרות של גבייה כבחו"מ סימן ע"ג סעי' י', יוכל המלוה למחות, ולדעתו תוספת זו לא מתאימה למקרה של כתובה, לכן שינה את המקרה מדברי הרשב"א. לדעתו של ההפלאה אפוא, לא פסק הרמ"א דין עיקול בכתובה אף במבזבז נכסיו.

דעת הט"ז – לא ניתן לעקל לצורך כתובה

גם הט"ז לאבאע"ז הסתפק בדבר. דהנה, בשו"ע אבן העזר (סי' צג סעי' א) נפסק:

"הכתובה הרי היא כחוב שיש לו זמן, ואינה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל, או אם גירשה. הגה, והוא הדין מה שקבל בנדוניא"

והט"ז שם סק"א כתב:

"כחוב שיש לו זמן, נראה מזה אם רואין שהבעל מבזבז נכסיו תוכל האישה למחות בידו כמו שמצינו בחו"מ סי' ע"ג בלוח שמבזבז נכסיו דיכול המלוה לתבוע אפילו תוך זמנו. אלא שיש לחלק דשאני בכתובה דאפשר שלא תבוא לעולם לידי גבייה דשמה תמות היא, וצ"ע למעשה"

אמנם להלן יובאו דברי החלקת מחוקק לסי' צ סקמ"ז (וכן משמע מהגר"א שם) שבאר את דעת הרמ"א בסי' קי"א שכוונתו גם לעניין כתובה ולא רק לעניין חוב וכדעת הרשב"א בפנים. לדבריו, השמטת הכתובה בדברי הרמ"א אינה בדוקא. לדעתו אפוא, דעת הרמ"א שניתן לעקל לצורך כתובה במבזבז נכסיו.

נמצא שנחלקו ההפלאה והחלקת מחוקק בדעת הרמ"א אם מעקלים לצורך כתובה כמו חוב או לא.

מאידך, שיטתו של מהר"י לבית הלוי (בשו"ת סי' ט"ז) שניתן להטיל עיקול לצורך גביית כתובה בתנאים מסויימים (הובא בכה"ט לאבאע"ז שם סק"א ובהגהות הרעק"א שם משו"ת משאת משה חו"מ סי' ט"ז), וז"ל של המהר"י לבית הלוי בשאלתו:

"[...] עברו בינו ובין אשתו קטטות ומריבות הרבה, וכפי הנראה שכוונתו היא לקום וללכת חוץ לעירו במקום אשר לבו חפץ, כדי שעל כרחם של קרובי אשתו יתרצו ללכת אחריו לקחת ממנו גט לאשתו כדי שלא תשאר עגונה, ויתפייסו בכל מה שיחזיר להם מנדונייתה. ובראותם זה קרובי אשתו השתדלו עם אדוני הארץ להוציא מתחת ידו נדוניית אשתו, יען הם רואים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במוחש כי אין לכו שלם עמה רק כונתו לגרשה ושלא לפרוע לה נדונייתה,
ועוד שהם רואים בו שהוא מכלה הממון באכול ושתה ובצחוק [...].

וכך ענה בתשובתו:

"דמילתא דפשיטא היא דאין כתובה נגבית מחיים, ולא שאני לן בין כתובה לנדונייתה [...]. דבנידון דידן הדברים מוכיחים שסיבת הקטנות היא שהם רואים כונתו הרעה לאכול לה כל הממון, ואח"כ לקום וללכת חוץ מהעיר כדי שיצטרכו על כרחם להתרצות ממנו בגט בלבד, וא"כ לא שייך הכא אין כתובה נגבית מחיים, דהוה ליה כבעל חוב שרואים בו שהוא מבזבז ממנו וכשיגיע הזמן לא ימצא המלוה לגבות חובו, שכתב הרי"ף והרא"ש דיכולין לעכב הממון קודם זמנו, וכתב מוהר"י קארו ז"ל בחו"מ סי' ע"ג דמסתבר טעמייהו, והכי נקטינן [...]."

ואין לומר דשאני בעל חוב דאע"ג דלא מטא זימניה מ"מ עתיד הוא לבא בהכרח, משא"כ זמן גביית הכתובה דאפשר דלא יבוא לעולם דשמא תמות בחיי בעלה. משום דבנידון דידן כל הקטנות אינם רק בעבור שגילה דעתו שרוצה להניחה, וכדי שלא יפרע לה נדונייתה חשב לקום ולברוח כדי שעל כרחיה תתפייס בגט בלבד, וא"כ הוה ליה כאילו הגיע זמן הפירעון, דהרי לגירושין עומדת לפי הנראה ממצעיו, וזמן גביית הכתובה הוא בגירושין או במיתת הבעל, וא"כ בנידון דידן הוה ליה כאילו הגיע זמן הגבייה כיון שגילה דעתו ומצעיו מוכיחים שזה הוא כוונתו לגרשה [...]."

נמצא ששיטת הר"י לבית הלוי שניתן לעקל נכסים לצורך גביית הכתובה גם אם לא הגיע זמנה כאשר יש חשש אמיתי של הברחה. אולם כל זאת רק ובתנאי שנראה הצדדים עומדים, ומשום כך נחשב כאילו הגיע זמן הפירעון לעניין דין זה של תקנת עיקול נכסים.

נראה שלדברי המהר"י הלוי שאם הצדדים נמצאים בשלבי תביעת גירושין ואין כל סיכוי לשלום ופניהם לגירושין, די בכך שייחשב כהגיע זמן פירעון לעניין עיקול נכסים בתנאים הנדרשים.

נמצא אפוא לשיטתו כי אמנם לא ניתן לעקל לצורך גבייה עתידית אפשרית של כתובה בדרך כלל משום שלא הגיע זמן הפירעון, ובכחאי גוונא שונה דין כתובה מדין חוב ולא ניתן לעקל בכתובה נכסים גם אם הבעל מבזבז נכסיו וכיוצ"ב ובניגוד לדין חוב כנזכר, אולם כאשר ישנה קטטה ופני הנישואין הינם לגירושין, אז לפחות לעניין זה של התקנה של "עיקול נכסים" חשיב כהגיע זמן וניתן לעקל לצורך גבייתה המעשית של הכתובה לכשיתגרשו.

האם הריב"ש סובר כהר"י לבית הלוי

ובכנסת הגדולה אבה"ע (סי' צ"ג בהגהות בית יוסף סק"ו) כתב וז"ל:

"לא מיבעי שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אלא אפילו שואלת לבעלה שיעשה לה ביטחון, לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ואינה יכולה להכריחו שיעשה לה ביטחון הריב"ש ז"ל סי' צ"א [...]. והר"י הלוי בסי' ט"ז [...]. נראה שחולק בזה."

לדעתו, הריב"ש חולק על ר"י לבית הלוי וסובר שלא ניתן לעקל לצורך כתובה בכל גווני.

כדי לברר את הדבר נצטט ממה שכתב בשו"ת הריב"ש שצוין שם, בזה הלשון:

"עוד שאלת, מי שיש לו אשה ובנים והוא רוצה לקחת אשה על אשתו, אם תוכל האשה היושבת תחתיו למונעו ולומר לו אם רצונך לישא אשה עלי,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התפיסני כתובתי או מטלטלין כדי שווי נדונייתי כי יראה אני שמא תפסיד, ואם היום או מחר תמות או תגרשני לא אמצא במה ליפרע שבעוד שאני לבדי יושבת תחתיך איני חוששת [...]

תשובה [...] הדבר ברור שאינה יכולה לומר תן לי כתובתי או תיחד לי מטלטלין לאחריות כתובה ונדוניא. שאין כתובה נגבית אלא במיתת הבעל או בגרושין [...]

כאמור, לדבריו של הכנסת הגדולה הנ"ל, הר"י לבית הלוי חולק על הריב"ש. אולם יתכן לכאורה שאין כאן מחלוקת וכמו שאמנם כתבו בפד"ר שם להעיר על דברי הכנסת הגדולה, וכתבו שאין הכרח שהריב"ש והר"י לבית הלוי חולקים, וכך כתבו שם:

"ודבריו אינם מוכרחים שהרי גם בחוב גמור כשהמלוה טוען שהלוה מבזבז נכסיו אינו יכול להכריחו להבטיחו, אלא כשיש אמתלא ורגלים לדבר כמבואר בחו"מ סי' ע"ג ס"י: אם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו שלא יוכל לגבות חובו כשיגיע הזמן מצוה על הדיין לעכב הממון. ובעובדא שדן הריב"ש לא היתה אפילו טענה וכש"כ אמתלא שהבעל מבזבז נכסיו ולא יהיה אח"כ לגבות הכתובה, משא"כ בעובדא שדן מהר"י הלוי הרי היו אמתלא ורגלים לדבר שהבעל מבזבז נכסיו ולא יהיה מהיכן לגבות הכתובה, וכיון שדעתו היה לגרשה הרי זה כאלו הגיע זמן גביית הכתובה".

ובפסק הדין שם הביאו חיזוק לדבריהם וכתבו:

"ועי' בספר משפטי שמואל סימן פ"ח שדן גם כן בנדון בעל שנשא אשה שניה ונשבע לה לא לדור עם אשתו הראשונה ולקח כל סחורתו והולכים עמו לעיר אשתו השניה, ואשתו הראשונה טוענת שיתן לה ערב הגון על כתובתה, והשיב דלא עדיפא כתובה דלא ניתנה ליגבות מחיים מחוב גמור [...] ואפילו לדעת הרא"ש וסיעתו דאמר כשוראהו מבזבז ראוי להבטיח, הלא פירש דדוקא כשיש אמתלא או רגלים לדבר. ועוד דיש חילוק טובא בין חוב דקאי לגוביינא בהגיע הזמן, לכתובה ונדוניא דלא ניתנה ליגבות מחיים [...]. הרי מבואר דבחוב של כתובה גם כשיש אמתלא ורגלים לדבר שהוא מבזבז ורוצה להבריח יש לומר שאין לעקל את נכסי הבעל כדי להבטיח את תשלום הכתובה משום דזה חוב שאינו ברור כי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים".

שיטת החלקת מחוקק והרעק"א שגם בכתובה ניתן לעקל אם יש חשש של הברחה

ובפסק הדין שם הוכיחו מדברי החלקת מחוקק שסובר כשיטת הר"י הלוי, וכך כתבו:

"אמנם בשו"ע אבן העזר סימן צ' סעי' י"ד כתב הרמ"א: ישראל שגבה קרקע מן הכותי בחובו אם יש רשות לכותי לפדותו יש לה דין מטלטלין ואין לאשה כח למחות בו שלא למכרן [...]. ועיי' בחלקת מחוקק ס"ק מ"ז: ואין לאשה כח למחות בו שלא למכרן, הלשון מגומגם קצת דאין לאשה כח למחות בבעלה למכור נכסים שלו רק בהגיע זמן הגביה טורפת, ואפשר לה למחות שלא למוכרן לכותי ולמי שלא תוכל לטרוף ממנו, ועיי' בב"ש שם. הרי כתב דאפשר לאשה למחות ביד בעלה שלא ימכור את נכסיו למי שלא תוכל לטרוף ממנו, ואף על גב שנפסק בשו"ע חו"מ סימן קי"א הנ"ל, דאינו יכול למחות גם בחוב של הלואה, אבל כתב שם הרמ"א דאם נראה לבי"ד שלא יהיה מקום לגבות חובו אח"כ יכול למחות, א"כ כתב הח"מ דמשום תקנה זו שאפשר לעקל מעות הנתבע יש לאשה למחות שלא ימכור את נכסיו למי שלא תוכל לטרוף ממנו את כתובתה, והיינו דפשיטא ליה להח"מ דגם בחוב של כתובה יש לעקל את נכסי הבעל אם יש חשש של הברחה אף על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גב שעדיין לא הגיע זמן הגבייה, ויש ספק אם בכלל חוב זה יבוא לידי גבייה"

נמצא כי החלוקה מחוקק למד שהרמ"א בסי' ק"א עוסק גם בכתובה, וכי למרות הספק אם תבוא הכתובה לידי גבייה כלל, גם בה ניתן לעקל נכסים לצורך הבטחת גבייתה כאשר ישנה אמתלא וחשש סביר להברחה וכיוצ"ב. לעיל הבאנו את דברי ההפלאה שלמד בדעת הרמ"א שאיירי רק בחוב ולא בכתובה. נמצא כאמור שהח"מ וההפלאה נחלקו בדעת הרמ"א.

בירור דעת החלוקה מחוקק אם מקל ממהר"י לבית הלוי

והנה, יש להעיר על פסק הדין שם שכתבו שמדברי החלוקה מחוקק משמע שסובר שניתן לעקל לצורך כתובה אף אם לא הגיע עת פירעונה ואף אם הצדדים אינם חפצים להתגרש וככל חוב תוך זמן פירעונו שניתן לעקל נכסיו של הלווה כאשר יש חשש הברחה ובזבוז. שכן, החלוקה מחוקק לא התנה כלל את עיקול הנכסים לצורך הכתובה, בכך שהבעל רוצה בגירושיה כמו שהתנה זאת המהר"י לבית הלוי. נמצא אפוא שדעתו היא לכאורה שדין כתובה זהה לדין חוב. עוד עיין בביאור הגר"א לסי' צ סקמ"ח בסוף דבריו שציין לדברי החלוקה מחוקק שם ומשמע שמסכים עמו.

נמצא אפוא שניתן היה לומר לכאורה שלא כדבריהם בפד"ר שם שהחלוקה מחוקק סובר כמהר"י לבית הלוי, אלא שאף מקל לכאורה יותר ממנו ודינה של הכתובה לדעתו ככל חוב אחר בתוך זמנו. ולפי צדדי החקירה והספק, נמצא לכאורה שסוברים הח"מ והגר"א שחוב הכתובה חל מיד בעת הנישואין לגמרי בין בשעבוד הגוף ובין בשעבוד נכסים ואף לא חוששים לשיטת הט"ז ולסברתו שאין מעקלים לצורך כתובה משום שחוב הכתובה אינו ברור שמא תמות היא בחייו.

יש לציין כי במקור דברי הרמ"א שם, בתרומת הדשן סי' של"ט, גם נראה שלא הביא שמדובר בהגיע עת פירעון הכתובה, וכך נכתב שם בדבריו:

" [..] ועתה יש להסתפק אם בא ישראל לאחור שהחזיק הנכסים במשפט למכור לישראל חבירו כל כוחו וזכותו שיש לו באותן הנכסים, אם יכולה האישה לעכב בהן המכירה מחמת שעבוד כתובה כגון בשאר קרקעות של הבעל או לאו"

כך גם בתשובתו שם לא נזכר הדבר. ונמצא שהחלוקה מחוקק המתייחס לדבריו ואחריו הגר"א בביאורו לא התנו זאת בהגיע זמן פירעון וכנזכר.

נצטט כאן את דברי ההפלאה שם (סקל"א) ביחס לדברי החלוקה מחוקק שם, וז"ל:

" [..] אבל מה שכתב ואפשר לה למחות שלא למכרו לכותי כבר מפורש בחו"מ סימן קי"א סעיף י"ג בהג"ה בשם הרשב"א דאינה יכולה למחות, ושם בתשובת רשב"א שהביאו ב"י מפורש לענין הבעל.

מיהו מ"ש בהג"ה שם ונראה לומר דאם נראה לבית דין שלא יהיה מקום לגבות חובו אח"כ יכול למחות ועיין לעיל סי' ע"ג ס"י עכ"ל, בזה אין חילוק בין אם דינו כמטלטלין או כקרקעות כיון דאינו אלא מצד התקנה שנוהגין לעקל אפילו מעות.

וצ"ע בכתובה אם יכולה לעקל מחיים כיון דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וספק אם תבוא לכלל גבייה, ותו דבמטלטלין כיון דאין לכתובה מדינא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שעבודא על המטלטלי אלא מתקנת הגאונים כדאיתא לקמן ריש סי' ק', י"ל
בזה לא התקינו [...].

ובפסק הדין שם הסיקו:

"ולפי זה בזמנינו שאי אפשר לטרוף מלקוחות לאחר שנכס הועבר במשרדי
ספרי האחוזה על שם הלוקח, א"כ יש מקום להטיל עיקול על נכסי הבעל
לשעבוד כתובת האישה, במיוחד אם רואים שהבעל נתן דעתו לגרשה. ועיי'
בהגהות הגרע"א אה"ע סימן צ"ג ס"א שהביא את דברי המהר"י הלוי הנ"ל
ומשמע שדעתו נוטה לכך.

אכן זה פשוט שהתקנה לעקל נכסי הנתבע היא רק היכא שיש חשש שלא
יהיה מהיכן לגבות את החוב וכמ"ש הרמ"א הנ"ל, דאם נראה לבי"ד שלא
יהיה מקום לגבות את חובו אח"כ יכול למחות, אבל בודאי שאין להטיל
עיקול על רכוש מסוים שהנתבע רוצה למוכרו, בזמן שיש לנתבע רכוש אחר
שאפשר לגבות ממנו החוב. וכן פשוט שאין להטיל עיקול אלא בערך הדרוש
להבטחת תשלום החוב ולא מעל לזה"

בסיום דבריהם הסיקו בפסק הדין שם בזה הלשון:

"והנה במקרה דנן [...] משום שעבוד הכתובה שהרי יהיה לה לגבות את
הכתובה ממקום אחר ביחוד שלפי דברי המשיבה בשום אופן היא לא רוצה
בגט, א"כ עדיין לא הגיע זמן גביית הכתובה, ויש ספק אם בכלל חוב זה
יבוא לידי גבייה לכן לא היה מקום להטיל עיקול על רכושו של המערער
[...]"

מדבריהם נראה שאם האישה אינה רוצה בגט, אף שהאיש חפץ בו, אין נחשב הדבר שהגיע
זמן פירעונה של הכתובה גם לדעת הר"י לבית הלוי. וכי כל חידושו הוא שבעת שחפץ הבעל
בגירושין חשיב כאילו הגיע זמן פירעון הכתובה היינו כאשר פני הזוג לגירושין, אולם אם
תובעת האישה שלום בית, לא נחשב כהגיע זמן פירעון ולא מעקלים נכסים לצורך כתובה גם
במכריח נכסים ומבזבזם.

יישוב דעותיהם של הט"ז והמהר"י לבית הלוי שאינן חולקים

ובשו"ת עין יצחק (ח"א אבהע"ז סי' ע"ח) כתב בתוך דבריו לבאר כי יתכן שהט"ז והמהר"י בית
הלוי אינם חלוקים, וז"ל:

"וראיתי בישועות יעקב אהע"ז סי' צ"ג בפירושו הקצר ס"ק ב' שמביא בשם
שו"ת מהר"י הלוי סי' י"ז [...] ושמחתי מאד לראות כי כונתי ב"ה לדעת גאון
גדול בדורו אשר העלה להלכה דלפעמים נגבית הכתובה גם קודם הגירושין
[...]. והט"ז באהע"ז סי' צ"ג ס"ק א' כתב להסתפק [...] הנה מה דפשיטא
להגאון מהר"י הלוי הוא ספק להט"ז.

ואולי הגאון מהר"י הלוי כתב במקום דרואין אנחנו שהבעל מכוון להכריחה
שתקבל גיטה ממנו, והט"ז מסתפק רק במקום שמבזבז נכסיו אבל אין
בדעתו לגרשה, ולכן יש סברא לומר דלא יהיה מחויב בכתובתה [...]."

נמצא שלדעת ר' יצחק אלחנן מודה הר"י לבית הלוי לט"ז שכשאין דעתו לגרשה אין דין
עיקול נכסים לצורך גביית כתובה עתידית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עיקול כאשר אין חשש הברחה מטעם צורך כל שהוא כאשר אין הפסד לבעל חוב (מלבד עצמם המניעה מלמכור לגוי)

מצינו נידון האם ניתן להטיל עיקול גם במקרה שאין הפסד והברחה ובתנאי שלא נגרם הפסד למי שמעקלים לו ממונו כדלהלן.

דהנה, בפסקי דין רבניים (ח"י עמ' 225 ואילך) בפני כב' הדיינים הגאונים הרבנים ש' ב' ורנר, אב"ד, ש' טנא, י' הלוי אפשטיין זצ"ל, דנו בפרטי דין זה וכך כתבו בתו"ד:

" [..] בחו"מ סי' ע"ג סעיף ו' נפסקה ההלכה [..] ומזה נשתרבע המנהג לעקל המעות אף על פי שאין בו צורך כולי האי.

ועיין בש"ך ס"ק ל"ד [..] מסיים את דבריו: ולפי שדינים אלו תלויים במנהג המקומות ולפי ראות עיני הדיינים, לא הארכתי בזה.

מקובל בבתי הדין בהתאם להלכה הנ"ל כשהוגשה קובלנא נגד הנתבע שקיים חשש שיבריא את נכסיו ויעלים את כספו, מטילים עיקול עד לבירור המשפט ובמיוחד כשאין חשש של התמוטטות מקור פרנסתו של הנתבע על ידי העיקול [..]

כמבואר לעיל מטילים עיקול על נכסי הנתבע אף על פי שאין בו צורך כולי האי. הגדרה זו היא סתמית, והפירוש שאין בו צורך כולי האי ניתן לפירושים שונים, אבל ברור הדבר שמטרת העיקול היא, הבטחת גביית החוב, ובאם אין אמתלא שהיא שקיים חשש שהחוב לא ישולם, אין ביה"ד נזקק להטיל עיקול, שהרי כן כתוב בהלכה הנ"ל: אם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו, משמע שאם אין שום אמתלא, אין צורך להטיל עיקול, אכן יתכן שהמדובר הוא כשעם הטלת העיקול נגרם איזה שהוא הפסד לנתבע, ועל כן מותנה העיקול באמתלא, ברם כשאין שום הפסד, יתכן לקיים עיקול באם התובע דורש זאת, אף שהנתבע דורש את ביטולו.

אך הדעת נוטה שכל עוד שאין לעיני ביה"ד איזו שהיא אמתלא וחשש להברחת הרכוש וכדומה, אין ביה"ד נזקק לתובע כלל וכלל, ובמיוחד בחוב שטרם הגיע זמנו לפרעון, שדעת גדולי הראשונים שאין להטיל עיקול כשיש אמתלא ועיין בטור סי' ע"ג מה שהביא בשם הרמב"ן

נמצא שלדעתם שכיון שמעיקר הדין לדעת הרמב"ן ועוד גדולי הראשונים לא מעקלים טרם זמן הפירעון אף כשיש אמתלה, אזי אף שלא נפסק בשו"ע כמותם, וכ"ש לפי מנהג תרומת הדשן שהוא חידוש בפני עצמו, בכל זאת נדרשת אמתלה מסוימת מינימלית. נשוא דבריהם עוסק גם בכתובה כמו בחוב אחר כדלהלן.

דהנה, בפסק הדין שם הביאו מקור לדעתם בנושא זה מדברי הר"י מגאש, וכך כתבו:

" [..] בשאלה מעין זו דן גם הר"י מיגאש בתשו' סי' קי"ח: ראובן נתן תוספת כתובה לאשתו ויש לו קרקעות, וחששה האישה שמא ימכור קרקעותיו לגוים ובעת הגביה לא תמצא מאין תגבה, ובקשה מראובן שיעיד לה על עצמו בערכותיהם בכל כתובתה, כדי שאם ירצה למכור קרקע תוכל למנעו מזה [..] תשובה [..] ראוי להכריח את ראובן שיעיד על עצמו עדות זה הואיל ואין עליו מזה היזק.

לדעת הר"י מיגאש מטילים עיקול אף על ידי ערכאות, אך מותנה שלא לגרום הפסד לנתבע, לא הבהיר אמנם הר"י מיגאש אם החשש שמא ימכור קרקעותיו היה נובע מתוך איזו שהיא חשש מבוסס, או שלא היה חשש מבוסס והעיקול נעשה לפי דרישת האישה מבלי חקירה נוספת אם האמת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כדבריה, ומפשטות הדברים שכתב שם וחששה האישה שמא ימכור קרקעותיו משמע שהעיקול נעשה על פי האישה ללא חקירה מצד ביה"ד אם אכן יש יסוד לחשוש שימכור או יבריח את נכסיו. כאמור לעיל השאיר טורי זהב בספק אם ניתן לעקל כספים למטרת גביית כתובה.

ולכאורה הפתרון לספק זה יש למצוא בתשו' הר"י מיגאש הנ"ל, אך לפי המבואר יש לחלק בין נידון הר"י מיגאש שעוסק במקרה שלא היה צפוי הפסד לנתבע, לנידון טורי זהב שעוסק במקרה רגיל שעל ידי הטלת העיקול שוללים את זכויותיו של הנתבע בנכסיו ונגרם לו גם הפסד, ועל כן הספק במקומו עומד כיון שיתכן שהכתובה לא תגיע לידי גבייה הרי אין לגרום הפסד על צד הספק "ע"כ מהפד"ר.

נמצא לדבריהם כי אף שלצורך גביית כתובה במבזבז נכסיו מסתפק הט"ז אם ניתן לעקל נכסים עוד טרם בוא זמן פירעונה, אולם לדעת הר"י מיגאש ניתן לעקל לצורך כתובה גם אם אין חשש בזבז והברחה, אם וכאשר יש אמתלה כלשהי ובתנאי שאין לבעל כל נזק והפסד מכך. כדי לבאר את הדברים יותר, נצטט את דברי הר"י מיגאש מתוך דבריו בגוף תשובתו. דהנה בשו"ת הר"י מיגאש שהובא שם כתב בשאלה:

"ראובן נשא את לאה וכתב לה על עצמו כתובה ותוספת אלף דינר ומנהג המדינה מחצה לה ומחצה לבנים ויש לראובן קרקעות, וחששה האישה שמא ימכור ראובן קרקעותיו לגוים ועת הגבייה לא תמצא מאין תגבה ובקשה מראובן שיעיד לה על עצמו בערכאותיהם בכל כתובתה כדי שאם ירצה למכור קרקע מקרקעותיו שתוכל למנעו מזה בערכאותיהם.

ושאלו את פי המורה והשיב כשתעיד על עצמך בערכאותיהם לא ימשך לך שום הזק וישארו נכסיך כמו שהם עתה ויהיו שוים ערכאותיהם לדיננו אז תהיה מוכרח להעיד על עצמך בערכאותיהם לסיבה הנזכרת ואם נמשך לראובן מזה אפי' הפחות שבנזיקים אין מכריחין אותו על כך [...]"

ובתשובתו ענה וכתב:

"אם אפשר [...] אז ראוי להכריח את ראובן שיעיד על עצמו עדות זה הואיל ואין עליו מזה הזק, ואם לא יתקיים כל כיוצא בזה [...] אין מן הדין להכריח את ראובן לעשות מה שיבא לו ממנו הזק ואם אפשר לו שיעיד על עצמו בערכאותיהם שיש לה עליו שטר כתובה ביהודים מכך וכך שתגבה אותה ממנו אחר מותו או אחר שיגרשנה ושקרקעותיו משועבדים לה בזה ויתקיים זה בערכאותיהם, אז מכריחין אותו לעשות זה. הכלל העולה אם ימצא דרך תהיה בטוחה בו לאה, מבלתי שימשך לראובן נזק כשתתבענו בערכאותיהם אז מכריחין את ראובן לעשות זה, אבל אם אפשר שתתבענו בדיני גוים אין מכריחים אותו על כך"

לפי הבנתם שם בפסק הדין בדברי הר"י מיגאש, האישה אמנם חששה מכך שימכור הבעל ויבזבז נכסיו לדבריה ולטענתה, אולם לא התבאר כלל בדבריו של הר"י מיגאש שביה"ד מצא בסיס לחשש זה ויתכן שביה"ד אף לא חקר זאת, ובכל זאת הורה לעקל כנדרש כאשר אין מהטלת העיקול כל הפסד לבעל. נראה כי לדעתם יש לומר כי אף שלא הוכח כלל חששה של האישה, מכל מקום ודאי מדובר שהעלאת טענות לחששה שאם הם היו נכונות ובדוקות, היה הדין לעקל נכסי הבעל, אלא שלמעשה לא הובאו ראיות לטענות אלו, ובכל זאת מאחר ואין כל הפסד לבעל מהעיקול הנדרש, ניתן להטילו על נכסיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש לציין שבפסה"ד שם כתבו בתו"ד שיש צורך באמתלה כלשהי. אולם בדברי הר"י מגאש לא נראה כן. ואולי כוונתם לעצם חששה וטענתה של האישה, וזה חשיב כאמתלה כלשהי.

נראה גם פשוט כי אם חששה של האישה היה מוכח עקב בזבזותו של הבעל, ניתן היה לעקל את נכסיו גם אם נגרם לו הפסד מכך. שהרי ההלכה של עיקול כאשר הבעל מבזבז נכסיו וכיוצ"ב אינה מסייגת את הטלת העיקול בכך שיש לו או אין לו הפסד מכך. מה שמוכיח כי הר"י מגאש עוסק בכהאי גוונא שאין הוכחה כלל על עילות וחששות של בזבז מצידו ולפיכך התנה את הליך העיקול בכך שאין כלל חשש הפסד ונזק לבעל.

והנה, בני הרה"ג אברהם שמואל שליט"א העיר על מסקנת הפד"ר שם בהבנת דברי הר"י מגאש, שנראה שאין ראייה מדבריו שניתן לעקל ולמנוע את מכירת הדירה ולדבריו שיטתו של הר"י מגאש היא כשיטת הרשב"א שהבאנו לעיל. הוא מצטט את דברי הר"י מגאש בתשובתו ומבאר את תשובתו במודגש כדלהלן. דהנה הן אמנם שבנוסח השאלה בשו"ת הר"י מגאש הובאה דעת המורה שניתן לעקל בכהאי גוונא, אולם הר"י מגאש עצמו בתשובתו לא עסק ולא דבר על פרט זה, וכפי שנבאר, וכל אשר כתב הוא שניתן להשתמש בערכאות אם לא ינזק כלל וידונו על פי דין תורה (כגון גביית הכתובה בזמנה וגבייה ממשועבדים). ולפי זה, כיון שמניעת המכירה לגוי גם היא היזק והפסד, אזי גם את זאת לא ניתן לעשות. דהנה, בנוסח השאלה שם נכתב:

"ראובן נשא את לאה וכתב לה על עצמו כתובה ותוספת אלף דינר, ומנהג המדינה (=בירושה) מחצה לה ומחצה לבנים, ויש לראובן קרקעות וחששה האישה שמא ימכור ראובן קרקעותיו לגוים ועת הגבייה לא תמצא מאין תגבה ובקשה מראובן שיעיד לה על עצמו בערכאותיהם בכל כתובתה כדי שאם ירצה למכור קרקע מקרקעותיו שתוכל למנעו מזה בערכאותיהם. ושאלו את פי המורה והשיב, כשתעיד על עצמך בערכאותיהם לא ימשך לך שום הזק וישארו נכסיך כמו שהם עתה ויהיו שוים ערכאותיהם לדיננו אז תהיה מוכרח להעיד על עצמך בערכאותיהם לסיבה הנזכרת. ואם נמשך לראובן מזה אפילו הפחות שבנזיקים אין מכריחין אותו על כך.

ושאלו את שופטי הישמעאלים, ואמרו (=לשופטים) שבדיננו (=דיני ישראל) כתובת האישה אינה לגבות ממנה כלום כל זמן היותה תחת בעלה עד שיגרשנה מרצונו או ימות ואם מתה בעודה תחתיו יירשנה הבעל ויפטר מן הכתובה כלום אינו נתון ואם רצה למכור קרקעותיו ליהודים בעדים יהודים אין מונעים אותו מזה, ואמרו הערכאות שאין כל זה קיים בדיניהם אבל האישה תעשה מכתובתה מה שתראה (=שיכולה לגבות בכל זמן וגם מיד) ואין הבעל יורש ממנה כלום (=ונגבית הכתובה גם אם תמות קודם, לדיניהם), ואז הורה לה המורה שאין מכריחין את ראובן על שום דבר מזה, אלא שמונעין אותו מלמכור לגוי בלבד. וזולתו (=מורה אחר) חלק עליו בזה וחייב להכריח את ראובן שיעיד על עצמו בערכאותיהם. יורינו אדוננו שורת הדין הזה"

ולהערת בני שליט"א, השאלה שנשאלה שם היא, האם אשה יכולה למנוע מבעלה למכור בנכסיו תוך כדי הנישואין, כדי שאם ייווצר מצב שבו יגיע לה לגבות את כתובתה, יהיו הנכסים מזומנים לה, ואם ימכרם לגויים לא יהיו לה קרקעות לגבות מהם, ועיקר נידונם היה לתת תוקף לחוב הכתובה בערכאות ומחמת כן יהיו לזכויות האישה בנכסים שמשועבדים לכתובתה, תוקף משפטי בערכאותיהם, והשואל הביא שנחלקו חכמי המקום בהוראת שאלה זו, חכם אחד הורה שהיות ושאל את הערכאות ואמרו לו שאין דינם שווה לדיני ישראל בדיני כתובה, אין זכות להכריח את הבעל להעיד על כתובתה בערכאות, אולם סבר חכם זה שיכולים להכריח אותו לא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למכור לגויים. וחכם אחר חלק וסבר לחייבו להעיד בערכאות, והפנו את שאלתם קמיה הר"י מיגש שיכריע בנידונם זה. ונביא את תשובתו במודגש, ונבארה בתו"ד (בסוגריים):

"תשובה, אם אפשר שיעיד על עצמו בערכאותיהם בסך כתובתה ויתנה שיהיה משפט גבייתה ממנו בדיני ישראל ויתקיים זה בערכאותיהם אז ראוי להכריח את ראובן שיעיד על עצמו עדות זה הואיל ואין עליו מזה הזק. (נראה לכאורה שהאפשרות הראשונה שהעלה הר"י מגאש היא שיעיד על הכתובה בערכאות באופן שיתנה שתהיה הסמכות לכל ענייני כתובה זו בידי דיני ישראל, ומשפט כתובתה ממנו יהיה בדין תורה ממש, ובכך הוא אינו מופסד כלל, שבלאו הכי הוא מחויב לדון על הכתובה בדין תורה, והיא מקבלת לזכויותיה שעל פי ד"ת, תוקף משפטי).

ואם לא יתקיים כל כיוצא בזה בערכאותיהם אלא שבעת שיעיד על עצמו בכתובתה יתחייב להגבותה לה ויהיה דינה בזה בערכאותיהם אין מן הדין להכריח את ראובן לעשות מה שיבא לו ממנו הזק. (אולם אומר הר"י מגאש אם הערכאות לא יצייתו לתנאי ואחרי שיעיד על כתובתה ינהגו בחוב כתובה זה כפי משפטיהם, ולא ימסרו את משפט הכתובה לדיני ישראל, הרי שהוא מפסיד מכך, ואין לחייבו כלל להעיד).

ואם אפשר לו שיעיד על עצמו בערכאותיהם שיש לה עליו שטר כתובה ביהודים מכך וכך שתגבה אותה ממנו אחר מותו או אחר שיגרשנה ושקרקעותיו משועבדים לה בזה ויתקיים זה בערכאותיהם אז מכריחין אותו לעשות זה. (נראה שאפשרות נוספת מעלה הר"י מגאש והיא - להבדיל מהאפשרות הראשונה שהזכיר - לתת לשופטי הערכאות גם את הזכות לשפוט בכתובה זו, אולם בתוך עדותו יעיד שיש עליו כתובה שכך וכך דיניה, וכל החבילה, היינו החוב וכל פרטי דיניו וההגבלות שקיימות בו לפי דיני ישראל, הכל בכלל, ועל פי זה ישפטו הערכאות את הכתובה, ושוב הוא אינו מופסד כלל בכך שהרי ידונו את הכתובה לפי דיני ישראל, והיא תרוויח שלא יוכל להבריח את הנכסים, ששעבוד הקרקעות לכתובה יש לו תוקף של משפטיהם).

הכלל העולה אם ימצא דרך תהיה בטוחה בו לאה מבלתי שימשך לראובן נזק כשתתבענו בערכאותיהם אז מכריחין את ראובן לעשות זה אבל אם אפשר שתתבענו בדיני גוים אין מכריחים אותו על כך. (מסיים הר"י מגאש ומדגיש, שאין שום היתר להכריחו לעשות דבר שיפסידו אפילו כמלא נימה).

והנה, לכאורה הר"י מגאש לא הזכיר בדבריו שסבור שניתן למנוע את המכירה, ולא גילה דעתו כלל בזה, האם רשאים למנוע את המכירה לגויים על הצד שאין דרך לחייבו להעיד, ואמנם החכם בשאלה פסק כך, אולם הר"י מיגש לא כתב בתשובתו כדבר הזה, ולכן יש מקום לומר בדעתו שאין למונעו כלל ולהפסידו על סמך צד רחוק ועתידי. לדבריו אפוא גם הר"י מגאש לא סבר לעקל ולמנוע אותו מלמכור את הנכס. ולפי זה הר"י מגאש לא חלק על הרשב"א שהובא ברמ"א ודלא כדמשמע מדברי הפד"ר.

אמנם יתכן שגם הרשב"א יודה שאם בהחלטת העיקול ייכתב שאם וכאשר יחפוץ הנעקל למכור, יסיר ביה"ד את העיקול תוך מעקב שהמכירה תתקיים בדרך ראויה ולא בדרך של הברחה, או אז יתכן וניתן להטיל עיקול שכזה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ויתכן לצרף לכך שכיום כמעט שאין מי שחפץ לפרוע את הכתובה והחשש להברחה גדול יותר. כל זאת כאמור בתנאי שייכתב בפירוש ע"י ביה"ד בהחלטה שיפוטית, שאם יחפזו הבעלים למכור את הנכס המעוקל, יגיש בקשה לביה"ד וביה"ד יסיר העיקול תוך בדיקת המכירה שתתקיים ללא חשש הברחה. וצריך ביאור.

אמנם במקרה דנן נשוא פסק הדין אין מקום להסתפק, כיון שהכתובה העומדת על מיליון דולר היא לכאורה מוגזמת ויתכן שיש להעמידה על סכום סביר ולצורך כך די בעיקול של חלקו היחסי באחת הדירות בלבד ואף בפחות מכך, ומכיוון שיש לצדדים חמש דירות משותפות כך שאם יבריח האיש את נכסיו מסתבר מאד שיתברר הדבר לאשה וכשיודע לה הדבר, תוכל לעקל אז את נכסיו מיידית. אף אמנם שעל פי חוק, כך נראה, רשאי שותף למכור את חלקו ללא הודעה לשותפו אולם לא מסתבר שימכור את כל חלקיו בדירות מבלי שיודע הדבר לאשה. לא מסתבר גם שייקנו לקוחות דירות שיש בהן שותף נוסף (האשה). גם אם כן לא מסתבר שלא ייצרו קשר עם השותף. משום כך במקרה דנן לא נראה שיש טעם להטלת העיקול. אולם במקרים אחרים יתכן שניתן לעקל גם לצורך כתובה, את העיקול מהסוג השני שלא יוכל הנעקל למכור הנכס אבל יוכל להשתמש בו או להשכירו ולפי ההסתייגויות שהזכרנו תוך תוספת החלטה שיפוטית כנזכר וכל מקרה יש לבדוק לגופו. וצריך ביאור.

לסיכום, דעת הדיינים בפד"ר שם הנזכר שהפסיקה היא כדעת הט"ז שספק אם ניתן לעקל לצורך גבייה עתידית של כתובה כאשר הבעל מבזבז נכסיו. בנוסף לדעתם, אפילו כאשר אין ראייה לחשש זה, ורק האשה טוענת טענות ברי על כך, אולם אין נזק והפסד כלל לבעל הנעקל, ככהאי גוונא גם מעקלים.

דעת הגינת ורדים – לא ניתן לעקל לצורך כתובה

ובפד"ר (ח"ב עמ' 65 ואילך) הביאו את דברי הגינת ורדים שסובר שאין לעקל לצורך כתובה, וכך כתבו:

"ועיין בתשובות גינת ורדים חלק אבע"ז כלל ד' סימן ט"ז המחלק לענין עיכוב בין חוב וכתובה, ומוסיף: ותו כיון דמעיקרא דמילתא במחלוקת היא שנויה [...] אם כן דיינו שלא לגדוש על המדה ולהמשיך הדין גם בכתובת אשה, והיכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר, והבו דלא לוסף עלה. וכן מצינו לרב ש"ך שכתב [...] דלא דיינינן הכי אלא [...] מבזבז [...] משום דאין לך בו אלא חידושו. וגם אנו נאמר: דיינו, שלא לגדוש על המידה ולהמשיך הדין גם למזונות, והבו דלא לוסף עלה דאין לך בו אלא חידושו"

דעת הגינת ורדים היא שאין לעקל לצורך כתובה בכל גוונא ואין לך בו אלא חידושו. מסקנתם אפוא בפסק הדין שאין לעקל לצורך גביית כתובה בעתיד גם במבזבז נכסיו.

בתשובת הגינת ורדים הובא טעם נוסף לחילוק בין כתובה ובין חוב שלא הוזכר שם בפסק הדין, וז"ל:

" [...] אמנם נראה לחלק דלא דמיא כתובה לבעל חוב שכתב הנימוקי יוסף תשובה להרי"ף בסוף פ' יש נוחלין והעתיקה מרן וז"ל, מבזבז נכסיו או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון שלא יהא כל א' לוח מחברו ומבזבז נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לוי עכ"ל [...] א"כ אין לדון כן גבי כתובת אשה, דהרי יפוי כחו של מלוה לגבות מן הבינונית ולא יפו כחה של כתובה שלא תגבה אלא מן הזיבורית, דבמלוה חשו משום נעילת דלת ובאשה לא חשו ואמרו שיותר שהאיש רוצה לישא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשה רוצה להינשא, א"כ גם להאי מלתא דהבעל מבזבו ומאכד הון לא ניהוש לתקנת האישה כיון שאין שם נעילת דלת ולא תתעכב מלינשא בשביל חששא זו דיותר ממה שהאיש כו' [...]

מילי דמר כמילי דאורייתא ואינם צריכים חיזוק ונימוקו עמו [...] ועוד יש לחלק [...] אבל כתובת אשה היא כעין טוען שמא דמי יאמר שימות הבעל בחייה שתגבה היא כתובתה שמת תמות היא בחיי בעלה והבעל יורש את אשתו ובטענת שמא לא שמעין לה"

הגינת ורדים הסכים עם השואל בסברתו (שסברת עיקול נכסים היא מטעם שלא תנעול דלת בפני לוויין, עניין שאינו שייך בכתובה), ואף הוסיף סברא נוספת כסברת הט"ז שהבאנו שגביית הכתובה היא ספק אם תבוא כלל לגבייה ומשום כך אין מעקלים לצורך גבייה עתידית.

יש לציין שהרא"ש במסכת בבא קמא שהבאנו בראשית הדברים כתב להוסיף על סברת הנמק"י בטעם העיקול - "שלא תנעול דלת בפני לוויין" שהיא תקנה מדרכנן בלבד. סברא נוספת - "להציל עשוק מעושקו" שהיא סברא מהתורה, דין העיקול הוא מהתורה וכפי שהבאנו לעיל.

הרחבת נידון חובות שאינן חלות מעיקרן אלא בזמן עתידי והשלכתם לדין עיקול - כתובה, מזונות אשה ומזונות ילדים

בפסקי דין רבניים (שם ח"ב עמ' 65 ואילך) בפני כב' הדיינים הגאונים הרבנים א' גולדשמידט - אב"ד, י' קולין, ש' מזרחי זצ"ל סיכמו בתחילה את הדעות בעניין עיקול בכלל. וסיימו בשם הש"ך ס"ק ל"ד שכתב: "דכבר הסכימו כל האחרונים ונתפשט המנהג כדברי המחבר", ולהלכה אפוא יכולים לעכב את החייב או את רכושו להבטחת תשלום החוב כהכרעת הפוסקים הנ"ל, וכפי שנתפשט המנהג למעשה. ואף סייגו כמ"ש הש"ך להלכה שמי שמתמוטט מידי יום יום, ולא יוכל לשלם לזמן, אפילו במטלטלין לא יוכל המלוה לעכב תוך הזמן. ולפי זה יש לקבוע, בכל דיון בעניין עיכוב ועיקול, את אורח חייו והתנהגותו של החייב בענייני ממונו, אם הוא מוציאם בהתאם ליכולתו, או שהוא מבזבזם יתר על המדה. ובהמשך שם כתבו בפסק הדין (פסק דין מופיע גם בספרו של הגר"א גולדשמידט זצ"ל "עזר משפט" סי' י"ג) בעניין "האם ניתן לעקל נכסים כאשר אינו מבזבז נכסיו אך הולך למדה", בזה הלשון:

" [...] מפורש מוכח מדברי הנמוקי יוסף בבא בתרא שם, ומדברי הרי"ף בתשובה המובאת שם, כי בהולך למדינת הים מעכבים גם אינו מבזבז [...] " עיי"ש בהרחבה.

עוד דנו שם אם מעקלים ב"חוסר יכולת גבייה הנגרם ממעשה ממש של הלווה שלא בכוונת זדון", עיי"ש שהביאו את דברי הנמק"י וכתבו:

"נראה דאם בא הלוה קודם שנשאה למחות בידה שתפרעהו, או שתיחד לו נכסים כדי שלא יפסיד. וכן לזה שמבזבו נכסיו, או שרוצה לילך מן העיר תוך הזמן מעכבים [...] ופסק כך הרמ"א בשו"ע אבן העזר סימן צ"א סעיף ד' [...]"

וברמ"א שם נפסק:

"ואם בא המלוה קודם שנשאת ורוצה למחות נשואיה עד שתפרעהו ושלא יפסיד שלו, הדין עמו, ואף על פי שעדיין לא הגיע זמן הפרעון (כ"י בשם נ"י)"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונמצא לדבריהם כי ככהאי גוונא של מעשה אקטיבי הגורם לכך שבעל חוב לא יוכל לגבות את חובו, אף שהוא לא בכוונת זדון, ניתן לעקל נכסים. אין הדבר דומה למתמוטט בנכסיו שאינו עושה מעשה אקטיבי אלא הולך בתום לב וממילא מתמוטטים נכסיו.

זמן חלות חיוב מזונות וכתובה והנפקא מינה לדין עיקול

בהמשך פסק הדין שם דנו מתי חל עצם החיוב בנושא מזונות אשה וילדים והנפ"מ לעניין עיקול והדמיון לכתובה שהוא נשוא פסק הדין דנן. וכך נכתב שם:

" [..] המהרש"ל [..] מסביר: [..] כי אף שכתב זמן בשטר, מכל מקום השעבוד מתחיל משעת ההלוואה, ותנאי הוא דאתני שלא יתבענו עד סוף הזמן, והיינו כמו מהיום ולאחר מיתה [..]. הרי שהזכות לעכב היא מפני שהשעבוד חל בשעת ההתחייבות, והוא קיים בתוך הזמן ממש כמו בהגיע הזמן, והגעת הזמן לענין הפירעון הוא רק בבחינת תנאי בסדר הפירעון [..].

חלות שעבוד וחיוב מזונות [..] אם השעבוד חל, עם חלות החיוב בתחילה, לכל תקופת קיום החיוב, וחוב המזונות לעתיד הוא ככל חוב בתוך הזמן. או, הואיל והמזונות לפי מהותם הם מילוי הצרכים, והצרכים באים בכל זמן וזמן יחד עם הזמן, הרי שלפני הזמן, כל עוד לא קיים הצורך, לא שייך קיום של חיוב. ואם כי עילת החיוב בגללה עתיד החיוב לבוא קיימת כבר, אבל עצם החיוב איננו עוד והוא מתחדש שעה שעה יחד עם התחדשות הצורך, ועיין ריטב"א כתובות דף נ"ח ע"ב ד"ה ועוד הכותב: דמזונות דכל יומא חוב הוא באנפי נפשה [..].

בהגדרה זו בחלות חיוב המזונות תלויה השאלה אם יכולים לעכב לשם הבטחת חיוב מזונות בעתיד, כי אם נאמר שלא קיים עדיין כל שעבוד וחיוב על המזונות להבא, אין לפגוע בזכויותיו של אדם שאינו חייב כלל [..] הרי שדעת הבית יוסף היא, שמזונות להבא לפני זמנם לא קיים עדיין חיוב כלל.

אולם הפרישה שם והכנסת הגדולה שם בהגהות בית יוסף אות ט"ל, וכן המשנה למלך [..] תמהים עליו, ומביאים שהרשב"א בתשובה המובאת בבית יוסף חו"מ סימן ק"ד אומר הפך דברי הבית יוסף הנ"ל [..] הרי דעת הרשב"א היא [..] שבחיוב מזונות אם כי הוא דבר יום ביומו, חלות השעבוד הוא משעה שקבל עליו. ועיין בביאור הגר"א בשו"ע שם ס"ק ל"ג המוכיח שבמזונות חל השעבוד מתחלה לכל הזמן [..].

ולפי זה יוצא שבנדון דנן בחוב מזונות להבא, תלוי דבר העיכוב במחלוקת האמורה, ולדעת הבית יוסף אין לעכב, הואיל ולא קיים עדיין כל שעבוד, ולא הוי כחוב בתוך הזמן שהשעבוד קיים גם לפני מועד הגביה [..].

בפסק הדין שם מתבאר שורש המחלוקת בזה הלשון:

"מצד אחד [..] הואיל והנישואין הם שיוצרים את החיוב והם עילתו, הרי הנישואים ממלאים את מקומה של מעשה התחייבות, וכמו שבחיוב על ידי התחייבות חל השעבוד מיד לכל תקופת ההתחייבות, כן בחיוב על ידי נישואים חל בשעת הנישואים החיוב והשעבוד לכל תקופת הנישואים. וזוהי דעת הפרישה והכנסת הגדולה הלמדים דין מזונות נשואים מדין הרשב"א במזונות התחייבות.

אבל דעת הבית יוסף היא, שאין כל דמיון בין מזונות מכח נישואים ובין מזונות מכח התחייבות, כי מזונות נישואים אם כי חיובם נוצר עקב הנישואים, אין מעשה הנישואים מחילים בשעתם שעבוד וחיוב על מזונות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

של כל תקופת הנשואים, אלא קיומם של הנשואים הם היוצרים בתקופת קיומם חיוב מזונות לכל שעה ושעה של קיומם, כי הואיל ומזונות מטבע מהותם הם דבר יום ביומו, ניתנה כך הלכתם, הן אם הם מדאורייתא הן אם הם מדרבנן, כשעבוד וחיוב החל יום ביומו. היינו שעילת החיוב היא לא מעשה הנשואים בתחלה, אלא קיום הנשואין שעה שעה לאותה שעה. מה שאין כן בחיוב מכח מעשה התחייבות, שבהכרח החיוב כולו חל בשעת המעשה, כי לא יתכן שיחודש חיוב יום יום אחרי המעשה, באין כל עילה חדשה יום יום [..] מתבאר, שלדעת הבית יוסף אין לעכב כדי להבטיח חיוב מזונות להבא של הבעל לאשתו מחיים. וכן במזונות ילדים המוטלים על האב על פי דין, אין לפי האמור לעכב, לדעת הבית יוסף, כי לפי הפשטות חלות החיוב והשעבוד הוא כדרך חלות חיוב מזונות האישה בכל זמן וזמן לאותו זמן"

ספק דומה בחיוב הכתובה אם חלה מיד בעת הנישואין או בעת מיתה וגירושין

עד כאן דנו שם בהגדרת חוב מזונות אשה וילדים והנפ"מ לעניין עיקול. ועתה פנו שם בפסק הדין לנשוא פסק הדין דנן, שהוא עיקול לעניין גביית הכתובה כדוגמא לנידון והספק הנ"ל, וכתבו:

"וכדוגמא לדבר אנו מוצאים הגבלה בדין עיכוב בדיון הפוסקים אם מעכבים להבטחת פרעון כתובה ונדוניא. עיין בתשובות משפטי שמואל לר' שמואל לבית הקלעי סימן פ"ט, הדין בדרישת האישה לבטחונות וערבויות לכתובה ונדוניא, וכותב: [..] מכל מקום לחייבו להבטיח איני רואה בו [..] ואפילו לדעת הרא"ש וסיעתו דשיש חילוק טובא בין חוב דקאי לגובינא בהגיע הזמן, לכתובה ונדוניא דלא ניתנה לגבות מחיים [..] וכן כתב הריב"ש ז"ל בסימן צ"א [..] וכן פוסק ר' ברוך קלעי בתשובותיו מקור ברוך סימן נ"ט [..] ועיין בתשובות מהר"י (ר' יעקב) לבית הלוי סימן ט"ז [..] הרי גם דעת מהר"י לבית הלוי היא שאין לעכב להבטחת כתובה ונדוניא, ואלא רק בנדון שלו שהיה גילוי דעת כי כוונת הבעל היא גרושין, אז דנים ביחס לזכויותיו של הבעל כלפי האישה כעומדת לגרושין, ולענין הלכה זו רואים כאילו זהו זמן הגרושין זמן הגביה [..] ועיין בט"ז אבע"ז סימן צ"ג סעיף א' המשאיר בצריך עיון [..] ועיין בחלקת מחוקק שם סימן צ' ס"ק מ"ז ובביאור הגר"א שם ס"ק מ"ח.

וההבדל בין כתובה ובין חוב בתוך הזמן אינו מפני שבכתובה יש ספק הפסד הואיל ויתכן שלא תגיע לידי גביה, כי הרי כל עיכוב הוא הבטחה מספק הפסד, ואם כן מה בכך אם נתוסף עוד ספק. אלא הסבר הדברים הוא, שיש הבדל בעצם החוב, כי הכלל לא ניתנה כתובה לגבות מחיים פירושו הוא שמחיים לא קיים לחלוטין דין גביה, ומחיים הרי זה חוב שאינו מיועד לגביה. בניגוד לכל חוב לפני הגעת הזמן, שאם כי טרם הגיע זמן הגביה, דין הגביה קיים כבר, שהחוב מיועד לגביה לזמן שנקבע [..] ולכן אין לדמות לענין עיכוב חוב הכתובה לכל חוב בתוך הזמן, וגם לדעת הפוסקים הסוברים שמעכבים בחוב בתוך הזמן, אין מעכבים בכתובה.

ואם כן מכל שכן בחוב המזונות, לדעת הסוברים שאין עדיין חיוב ושעבוד למזונות להבא, שלא רק שאין עוד דין גביה אלא שאין עוד כל חיוב ושעבוד, פשוט הדבר שאין לכאורה לעכב להבטחתם, גם אם בכתובה ונדוניא כן מעכבים"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הגדרת החילוק בין חוב הכתובה ובין חוב רגיל

נצטט שוב את הגדרתו של הגר"א גולשמידט זצ"ל בהבדל ובחילוק היסודי בין כתובה לחוב, וז"ל:

"שיש הבדל בעצם החוב, כי הכלל לא ניתנה כתובה לגבות מחיים פירושו הוא שמחיים לא קיים לחלוטין דין גביה, ומחיים הרי זה חוב שאינו מיועד לגביה. בניגוד לכל חוב לפני הגעת הזמן, שאם כי טרם הגיע זמן הגביה, דין הגביה קיים כבר, שהחוב מיועד לגביה לזמן שנקבע [...]"

יש להוסיף ולהמחיש את הגדרתו בדרך הבאה. כי אם ישלם לווה למלווה את חובו בתוך הזמן וטרם מועד הפירעון, וודאי יחשב הדבר שהחוב נגבה ונפרע, שכן כאמור גם קודם מועד הפירעון חל בו "דין גבייה" רק שלא הגיע זמן הפירעון. אולם אם ישלם אדם את כתובת אשתו טרם מותו או טרם גירושיו וודאי שלא יחשב הדבר שנגבתה ונפרעה הכתובה כלל כי עוד לא חל בה אף "דין גבייה" הדבר יכול להחשב כמשכון וצוררי לצורך גביית הכתובה בזמנה. רק כשימות או יתגרש, או אז יחשב הדבר כגבוי בשל משכוננו שבידה.

בביאור ההבדל בין חוב וכתובה לעניין עיקול, יש להביא את דברי החזון איש אבהע"ז הלכות קידושין (סי' נ"ו סקט"ז), שכתב לחקור בגדר חיוב הכתובה, וז"ל:

"יש לעיין אי חיוב כתובה הוא מחיים והא שאם מתה בחייו אינה נוטלת כתובה הוא משום שבתנאי זה הפקיעו חכמים עכשיו כתובתה, או דלמא שאין חיוב כתובה כלל מחיים אם מתה בחייו וע"מ זה לא נתחייב, ואם תמצי לומר דבתנאי זה לא נתחייב כלל, נתאלמנה או נתגרשה מהו, מהשתא מתחייב בכתובתה, או משעת נישואין, והא דטרפה ממשעבדי י"ל דנישואין הם הסיבה המחייבין כתובה, והוי כהדליק את הגדיש ומכר נכסיו דטורפין מן הלקוחות [אי לאו משום מלוה על פה]. ומהא דכתובות נ"ו א דמהני התקבלתי ופירשו הראשונים ז"ל דהתקבלתי חשיב מחילה ולא תנאי משמע דכבר נתחייב מהשתא, ומהא דאמר ב"ק פ"ט א' דגובין מכתובתה דמילי דמזדבני ניהו, משמע קצת דהוא חיוב מוחלט עכשיו אלא שאם תמות בחייו נפקעת כתובתה, דאי לא נתחייב כלל נמצאת שלא מכרה ללוקח כלום [...]" עיי"ש בהמשך דבריו.

משמע שם שנטייתו של החזון איש היא שהכתובה היא חוב מידי משעת הנישואין ואם תמות בחייו אז נפקע החיוב.

דעת הרא"ש – חוב הכתובה חל במיתה וגירושין ולא מעת הנישואין אולם סיבת החיוב היא בנישואין

מדברי הרא"ש ניתן להסיק שחוב הכתובה חל מעת הגירושין או מיתת הבעל ולא מעת הנישואין, דהנה התוספות למסכת כתובות (נד, ב) ד"ה אע"פ כתבו:

"אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף, תימה דעכשיו נהגו שכותב חתן לכלה מאה ליטרין אף על פי שאין לו שוה פרוטה, דבשלמא כשיש לו הוא משעבד נכסיו לזה החוב, והואיל ונתחייב אפילו נאבדו אלו הנכסים וקנה אחרים הם משתעבדים אף על פי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מכל מקום אדם משעבד דבר שלא בא לעולם כיון דכתב ודעתיד אנא למיקני כדאמרינן במי שמת (בבא בתרא קנז, א ושם), אבל אותו שאין לו היאך ישתעבד נכסיו שיקנה אחרי כן כיון שלא נתחייב לה היינו דבר שלא בא לעולם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ושאל ר"י לרבי אליהו, והשיב לו דמצינו כענין זה בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד. ושם) דתניא מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי בדברים ומשני בשקנו מידו משמע בכל ענין אף על פי שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה ואין זה קנין דברים בעלמא דקנין דברים לא הוי אלא כההיא דריש בבא בתרא (דף ג.) שקנו מידם לחלוק חצר שאין בה דין חלוקה, אבל מה שמשעבד גופו להתחייב לדבר זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא [...]

חוב הכתובה גופו מאוחר משעבוד הנכסים שלו

קושיית התוס' מובאת ברא"ש בדרך שונה וכפי שהביא הקובץ שיעורים, ולפירושו ישנה ראייה לנידון הגדרת חוב הכתובה, דהנה בקובץ שיעורים שם (אות קנ"ז) כתב:

"ד"ה אף על פי וכו' כיון שלא נתחייב [...] אבל בלשון הרא"ש מבואר, דהקושיא היתה מפני שאינו מתחייב מיד אלא לכשתתאלמן או תתגרש, והראיה מפרק השואל היא, משום דהתם ג"כ אינו מתחייב מיד אלא לכשיבוא האונס, וצ"ע דהא כתובה גובה ממשעבדי מזמן הנישואין, וא"כ ע"כ דהחיוב חל מיד, רק דזמן הפירעון הוא לכשתתאלמן"

כלומר, מוכח מדעת הרא"ש שהחיוב חל רק בזמן המיתה או הגט. ובכל זאת נכסיו משתעבדים מזמן הנישואין.

נצטט קטע מדברי הרא"ש עצמו:

"[...] היאך יכול האדם לשעבד לו עצמו על מאה מנה כיון שאין לו עכשיו וגם אינו מחוייב בהן, בשלמא כשהוא מחוייב ממון, יכול לשעבד לו הואיל וגופו מחוייב דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, משעבד הוא דבר שלא בא לעולם הואיל וכתב דאנא עתיד למיקני [...] אבל זה שאין לו נכסים וגם אין משעבד עצמו לחוב זה שיתחייב מיד אלא לכשתתאלמן או תתגרש [...]

והשיב דמצינו כענין זה בפ' השוכר את הפועלים (דף צד א) מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי, ומשני כשקנו מידו, ומשמע דאירי בכל ענין אפילו אין לו נכסים עכשיו וגם אינו חייב לו כלום עד שיבא האונס ומשעבד עצמו לכשתחייב [...]"

ובביאור חלוקה תמוהה זו כאשר מצד אחד אינו חייב לה כלום כעת, ומצד שני שיעבד לה נכסיו, כותב הקובץ שיעורים בהמשך וז"ל:

"מיהו לפי מה שכתבתי בחידושי לבבא בתרא אות שפ"א אין הכרח מזה עיין שם, דשפיר י"ל דלא נתחייב בשעת נישואין, ומ"מ גובה מזמן נישואין [...]"

כדי להבין את כוונת תשובתו נביא את מה שציין לדבריו במסכת בבא בתרא שם (אות שפא - שפב) וז"ל:

"והרמב"ם ריש הלכות שאלה, הניח פרה שאולה ומת, ונאנסה, חייבין היורשין אם הניח להן נכסים, ובמ"מ תמה, שהרמב"ם פסק כרב פפא דשואל שטבח בשבת פטור, דשואל משעת אונס מיחייב, ואם כן לא מישתעבדי ניכסיה משעת משיכה, ועיין שם בכסף משנה ובמשנה למלך [...] דאפילו למאן דאמר משעת אונסין, מכל מקום מישתעבדי ניכסיה משעת משיכה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וצריך להבין הטעם בזה, ובהלכות ביכורים פסק הרמב"ם, דאם מת האב בתוך ל' יום, גובין מנכסיו לפדיון בנו, והטור חולק, דבתוך ל' אכתי לא אישתעבוד ניכסיה.

ונראה לפי מ"ש בספר "אהל תורה" ח"א, [עיין קובץ שיעורים ח"ב סי"א] דשעבוד נכסים אינו בתולדה משעבוד הגוף, אלא אותה הסיבה בעצמה שגורמת לשעבוד הגוף, גורמת גם כן לשעבוד נכסים, וסיבת החיוב היא הגורמת לשעבוד הנכסים.

והזורק חץ ומת, ונשבר הכלי אחר מיתתו גובין מנכסיו, אף שמחיים לא נתחייב, מכל מקום כיון שסיבת החיוב, זריקת החץ, היתה מחיים, מישתעבדו ניכסיה.

והכי נמי בשואל אפילו למ"ד משעת אונס מיחייב, מ"מ סיבת החיוב היא המשיכה, וכן בפדיון הבן, אף שזמן חיובו בפועל הוא לאחר ל' יום, אבל סיבת החיוב היא הלידה מראשית אונס, ומש"ה מישתעבדי ניכסיה כמו בזריקת חץ [...].

נמצא כי לביאור ר' אלחנן בדעת הרא"ש גדר חוב הכתובה הוא כי "סיבת החיוב" – "דין החיוב" היא משעת נישואין ודי בכך שנכסיו ישתעבדו כבר מאותה עת, אולם החיוב עצמו – שעבוד הגוף, חל בפועל רק בעת המיתה או הגירושו.

דברי ר' אלחנן מתבארים יותר וכפי שנביא את דבריו ממקום נוסף בקובץ שיעורים (ה"ב סוס"ג) אחר שנביא את דברי ההפלאה, כדלהלן.

דעת ההפלאה – חוב הכתובה משעת הנישואין

והנה, ההפלאה באר דעתו בהגדרת חוב הכתובה. דהנה, במשנה (כתובות פ, ב) מובא:

"שומרת יבם [...] מתה, מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה. בית שמאי אומרים, יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן, וכתובה בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב"

ובגמרא שם (פ, ב פא, א) מובא:

"איבעיא להו, שומרת יבם שמתה מי קוברת, יורשי הבעל קברי לה, דקא ירתי כתובה, או דלמא יורשי האב קברי לה, דקא ירתי נכסים הנכנסין והיוצאין עמה.

אמר רב עמרם, תא שמע, דתניא, שומרת יבם שמתה, יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה. אמר אביי, אף אנן נמי תנינא [...] אמר רבא, ולימא [...] אח אני יורש, את אשתו אין אני קובר, ואי משום כתובה, לא ניתנה כתובה לגבות מחיים.

מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה בית שמאי, ושמעינן להו לביית שמאי דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. דתנן, מתו בעליהן עד שלא שתו, בית שמאי אומרים, נוטלות כתובתה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה [...] מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה. בית שמאי אומרים, נוטלות כתובה ולא שותות. ואמאי, ספיקא הוא, ספק זנאי ספק לא זנאי, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי. קסברי בית שמאי, שטר העומד לגבות כגבוי דמי"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ספק בחיוב הכתובה אם נחשב ל"איני יודע אם פרעתיך" או ל"איני יודע אם נתחייבתי"

והנה בהפלאה שם כתב דעתו וז"ל:

בגמ' ואמאי ספיקא הוא וכו', לכאורה קשה דמה בכך דספיקא הוא הא קי"ל באיני יודע אם פרעתי אפי' היכא דלא הו"ל למידע חייב לשלם, והכא נמי הרי בודאי נתחייב כתובה וספק זנאי והפסידה, ואדרבה לבית הלל קשה מאי טעמא.

ולכאורה היה נראה דכיון דדרשינן מדרש כתובה דאין החיוב אלא לכשתנשאי, ואם כן בחיי הבעל אין התחלת החיוב ואם זינתה הוה ליה כאיני יודע אם הלוייתי, דבמקום דלא הוה ליה למידע כולי עלמא מודים דפטור כמו שכתבו התוס' לעיל דף י"ב ע"ב (בד"ה רב הונא), והיינו דקאמר אביי מאן שמעת דדריש מדרש כתובה ב"ש וא"כ קשה עליו דאין ספק מוציא מידי ודאי, ועל כרחך צריך לומר דכגבוי דמי וכאלו תפסה היא וליכא חזקה דממונא גבי הבעל נגד ברי דידה, ולא דמי לאיני יודע אם הלוייתי דאיכא חזקה ממון כדלעיל דף י"ב ע"ב [..]

מיהו אינו נראה לפרש כן דודאי משמע בדוכתא טובא דחיוב הכתובה מתחיל משעת נשואין והיא כמו שאר חובות אלא דלא הגיע זמנה לפרוע ובאינו יודע אם פרעתי חייב. ונראה עיקר דהך ספק זנאי [..] (עיין שם שיישב קושייתו שספק זנאי עשאו הכתוב לודאי כל זמן שלא שתתה וא"כ נחשב כוודאי זינתה. ובוזה באר את שיטת ב"ה. ולדעת ב"ש באר שם כיון דכגבוי דמי הוי ברי שלה עם חזקה בממון שווה לודאי זינתה. ויישב את דעת ב"ש בעוד דרך עיין שם).

נמצא שלדבריו במסקנתו, חוב הכתובה חל משעת נישואין. אולם לפי המהלך שלו בראשית דבריו שחוב הכתובה חל רק משעת אלמנות או גירושין, נמצינו למדים לשיטות שבאמת סוברות כן, שספק שמתעורר במהלך הנישואין שההשלכה שלו והנפ"מ היא חיוב או פטור מכתובה, הרי כי כיון שהחוב חל רק מזמן האלמנות והגירושין נמצא שנחשב ספק זינתה כאיני יודע אם נתחייבתי שבו פטור הלוח והבעל. אולם אם ההגדרה היא כדעות החולקות (וכמסקנת ההפלאה עצמו) הסוברות שהחוב חל מעת הנישואין הרי כי כל ספק הוא ספק פרעתי (-) איני יודע אם פרעתיך", שדינו שחייב הלוח או הבעל.

נמצא כי לדעתו השאלה אם ספק שמתעורר במהלך הנישואין אם דינו כאיני יודע אם פרעתיך או איני יודע אם נתחייבתי, תלויה בחקירה אם חוב הכתובה חל מזמן הנישואין או מזמן האלמנות או הגירושין.

ואף שגם אם החוב חל שלא מזמן הנישואין הוכרחנו לבאר שסיבת החוב חלה וקיימת מזמן הנישואין ואף שעבוד נכסים חל ללא שעבוד הגוף, וכמו שכתבו הקובץ שיעורים, הבית מאיר הגרנ"ט ועוד, ואף נראה שנדרשים אנו לומר כן גם לדעת ההפלאה לפי הצד הראשון בדבריו שחוב הכתובה לא חל מזמן הנישואין, מ"מ לדעת ההפלאה במסקנתו כיון שלא חל חוב בעצמו (שעבוד הגוף), אזי בספק (כמו לדוגמא – זינתה) שמתעורר במהלך הנישואין יש דין של איני יודע אם נתחייבתי.

ביאור שיטת הקובץ שיעורים

אולם נראה לכאורה להוכיח מדברי ר' אלחנן בקובץ שיעורים במקום אחר שעל אף הגדרתו שחוב הכתובה לא חל בשעת הנישואין, מכל מקום ספק שיתעורר בשעת הנישואין כיון שחלה סיבת החיוב ואף ישנו שעבוד נכסים, יוגדר כספק איני יודע אם פרעתיך למרות שלא חל שעבוד הגוף עצמו בשעת הנישואין, וכפי שנביא להלן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דהנה, ר' אלחנן בקובץ שיעורים (ח"ב סוס"ג) כתב בזה הלשון:

"ובסוטה דף כ"ה תוד"ה וב"ה אומרים לא נוטלות כתובתן הקשו למ"ד ברי ושמא ברי עדיף אמאי לא נוטלות כתובתן דהיא טוענת ברי שלא זינתה והבעל אינו יודע ע"כ. וקשה דאמאי לא הקשו לכו"ע דהכא הוי כאיני יודע אם פרעתין דודאי נתחייב לה כתובה וספק אם הפסידה ע"י זנות [...]"

ועל כך מיישב שם בקובץ שיעורים בסוף דבריו:

"[...] טעמא דחזקת חיוב ליכא דכבר כתבו תוס' בכמה מקומות דכיון דקינא לה ונסתרה איתרע לה חזקתה, וע"כ לא הקשו תוס' אלא למ"ד ברי ושמא ברי עדיף"

והנה, הקובץ שיעורים לא כתב ולא באר שספק שנוצר במהלך הנישואין כמו זינתה לאחר קינוי וסתירה ומת הבעל שדינה לפי בית הלל שמפסידה כתובתה, שהטעם הוא משום שנחשב הספק כאיני יודע אם נתחייבתי כלל ועל פי יסוד שיטתו בהגדרת זמן חלות חוב הכתובה כב"ב ובכתובות. ר' אלחנן באר שנחשב כספק איני יודע אם פרעתין. ואעפ"כ לא גובה כתובה משום שדין איני יודע אם פרעתין שחייב יסודו הוא משום שיש חזקת חיוב וכנגדו לא תועיל טענת ספק איני יודע אם פרעתין, אולם בקינוי וסתירה חזקה זו מתערערת ואף באיני יודע אם פרעתין פטור.

משמע להדיא בשיטת ר' אלחנן שלמרות שכתב בב"ב ובכתובות שהחוב עצמו – שעבוד הגוף, לא חל בשעת נישואין בכל זאת הגדיר את הספק בזינתה כספק של איני יודע אם פרעתין.

נמצא שלמד שלא כדעת ההפלאה, וכי לשיטתו של הקובץ שיעורים, גם אם לא חל החוב עצמו בזמן הנישואין, מ"מ כיון שסיבת החוב נמצאת כבר בזמן נישואין (וכל שכן כאשר חל כבר גם שעבוד הנכסים) שוב נחשב כל ספק במהלך הנישואין כגון זינתה וכיוצ"ב, כספק איני יודע אם פרעתין ולא כספק איני יודע אם נתחייבתי.

והנה, הרעק"א כתב במסכת כתובות (לב, ב ד"ה תוס' ד"ה דלא) ביאור חדש בטעם הדין שבזינתה מאבדת כתובתה, בזה הלשון:

"[...] מה דמפסידים האישה הכתובה אינו בכלל עונש דאם כן איך דנים אותה שתי רשעיות, אלא הטעם דכיון שזינתה ממילא פקע כתובה דאדעתא דהכי לא נתחייב הבעל וא"כ העדים לא היו מחייבים אותו שתי רשעיות [...]"

ביאור דבריו בפשטות שבזינתה במהלך הנישואין פטור הבעל מכתובתה משום שלא נתחייב לה מלכתחילה כלל במקרה שזינתה וכמו אומדנא דמוכח שכך כוונתו הייתה להתנות מלכתחילה.

ונראה כי אף לפי ביאור זה, מכל מקום ניתן להגדיר שבספק זינתה, יחשב כאיני יודע אם פרעתין ולא כאיני יודע אם נתחייבתי. משום שלכל הדעות התקיימו נישואין שנחשבים כ"סיבת חיוב" וכל הזמן עד הזנות נחשב שחייב בכתובתה, אלא שהזנות יוצרת מהלך חדש המפקיע את החוב למפרע. בכהאי גוונא ניתן לומר שסגי בהכי שאם יש ספק אם זינתה ניתן להגדיר את הספק כאיני יודע אם פרעתין.

אמנם, ניתן לבאר את כוונת הרעק"א בדרך אחרת, והיא שאומדן הדעת של הבעל אמנם אינו יוצר תנאי ברור המפקיע למפרע את חובת הכתובה, אלא שאומדן עקרוני זה של חכמים ככוונת הבעל בדרך כלל, הביאה את חכמים להפקיע מאשה זו את כתובתה. שהרי כתובת אשה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באה כדי שלא תהא קלה בעיני הבעל להוציאה, וכאן שהיא גרמה להוצאתה ממנו בזנותה כאשר אסרה עצמה על בעלה, אזי אין כל סיבה לתת לה כתובתה שהרי היא זו שהייתה "קלה" וגרמה להוצאתה. וכך אמנם מצאתי בחידושי רבי שמואל רוזובסקי (סי' י"ג). עיין שם בדבריו מה שהביא מדברי המהרי"ט בחידושי ומההר"ם שי"ף למסכת כתובות (יב, ב) שבזינתה תחת בעלה נחשב שכבר חל חיוב הכתובה ומשכך הספק וטענת "שמא" יחשבו כדין "איני יודע אם פרעתיך" (שדינו שחייב לשלם – בבא קמא ק"ח, א), והאישה לא תפסיד כתובתה. וציין שם לתומים חו"מ סי' ע"ה סקכ"ב מה שהקשה על דבריהם מהסוגיא בסוטה שם. ובאר באריכות את הנושא, ובסוף דבריו כתב וז"ל:

"והנראה לומר בזה, דהנה בעיקר הדין דאשת איש שזינתה מפסדת כתובתה מבואר ברמב"ם בפכ"ד הל"ו מאישות הטעם משום דהיא גרמה במעשיה הרעים להאסר על בעלה וזה פשוט דמשום זה ג"כ מפסדת כתובתה [...]

ונראה דמה שאסרה עצמה על בעלה גורם שלמפרע לא יחול חיוב כתובה כלל, והגרעק"א כתב דזהו משום דאדעתא דהכי לא נתחייב לה, (וכוונתו דלא חייבוהו חכמים ואם כתובה דאורייתא לא חייבה אותו התורה בכתובה), וביאור הדברים דכל עיקר חיוב הכתובה אינו אלא אם מקיימת היא את תנאה להעמיד עצמה לאישות [...]

ומעתה נראה דאם נבוא לדון על הפסד כתובתה מצד מה שאסרה עצמה על בעלה, שוב כל ספק בזה נידון כאיני יודע אם נתחייבתי, כיון דעל הצד שזינתה ואסרה עצמה על בעלה לא חייל חיוב כתובה מעיקרא... ובדעת התוס' בסוטה דסבירא להו דספק זנות חשיב איני יודע אם נתחייבתי, נראה מוכרח דכל שהספק בעיקר החיוב חשיב איני יודע אם נתחייבתי, אף על פי שהסיבה שלא יחול חיוב כתובה נתחדשה אחר כך [...]"

שיטת הבית מאיר כדברי הקובץ שיעורים

גם הבית מאיר (אבהע"ז סי' ס"ו סעי' א) למד כדעת הקובץ שיעורים בדעת הרא"ש במסכת כתובות ואף הביא סימוכין לכך משתי הלכות בחו"מ. והנה, המעיין שם יראה כי שתי הלכות אלו מקורן בעצמן גם מתשובות הרא"ש עצמו, כך שלפי דברי הבית מאיר אף שלא ציין זאת, הם בדרך של"לשיטתו" של הרא"ש. וכך כתב הבית מאיר שם בתוך דבריו:

"ואילו בהרא"ש משמע דלא חקרו כי אם בכתובה שאין החיוב אלא לכשתתאלמן [...]. ולמד רבינו אליהו משומר חניס דנמי אין משתעבד כי אם לכשיאנוס. וקשה לפום ריהטא איך נימא דכתובה לא נשתעבד מיד, הא גובה ממשועבדים שמכר בחייו, שמע מינה דשעבודו מיד אלא דזמן הפירעון הוגבל לכשתתאלמן וכו' [...]. דלעולם השעבוד הוא מיד על תנאי אם תתאלמן. (ובהערת הבית מאיר מכת"י: ותדע, שאילו לא יחול החיוב והשעבוד עד שתתאלמן, קשה הא כבר הדר סודר למריה (עי' ש"ך סי' מ' סק"ד) ועי' חו"מ סי' קצ"ה סעי' ה) ואולם אף להרא"ש שהשעבוד אינו חל עד שתתאלמן, מ"מ לא קשה מגביית משועבדים, כי עיין בחו"מ סי' ס"א סעי' ז וסי' ס"ו סעי' ל"ה"

שני המקורות המצוינים בדברי בית מאיר מלמדים ששעבוד נכסים חל עוד טרם חלות החוב עצמו. מקור דברי השו"ע שם הם מתשובת הרא"ש, ולדברי הבית מאיר גם שיטת הרא"ש בחידושי במסכת כתובות, היא לפי אותו עיקרון שאף שהחוב יחול מזמן עתידי, מ"מ ניתן לשעבד נכסיו עוד טרם חלות החיוב כאשר נוצרה עילת וסיבת החיוב. במקרים שם, עצם קבלת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההתחייבות על תנאי עתידי כאשר ייוצר חיוב בעתיד, הוא כבר עילת חיוב שמחמתה ניתן לשעבד נכסים ללא גוף החיוב. עיין שם.

עיקול לצורך נדוניה, אם דינה כחוב רגיל או ככתובה

הבית מאיר עוסק בנושא עיקול לכתובה במקום נוסף. דהנה, בבית יוסף ריש סי' צג כתב:

”מת הבעל בחיי אשתו או שגירשה גובה כתובתה, אבל לא קודם אף על פי שהכתובה היא כמו שטר חוב אינה נגבית בכל עת אלא לכשתתאלמן או תתגרש. מבורר בכמה דוכתי שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים.

כתוב במישרים נכ”ג ח”י (סג ע”ד) שנשאל הרשב”א (שו”ת ח”ו סי’ ד) על ראובן שהיה לגוי חוב עליו ותבעו בדיני גוים ובאת אשתו עם כתובתה וסילקה הגוי והגבו לה נדונייתה. ואחר כך בא שמעון בשטר חוב לתבוע ראובן בדיני ישראל ובאת אשתו ואמרה כל זה הוא משלי כי כבר הגבו אותי מנדונייתי באלו הנכסים.

והשיב, מה שגבת בדיני אומות העולם שלא כדין גבת כבעל חוב שגבה קודם זמנו מה שגבה לא גבה וכל שכן כתובה שמא לא תבוא לידי גוביינא לעולם אם תמות היא בחיי בעלה.

ומה שכתב בעל העיטור דנדונייתה ניתנה ליגבות מחיים אין דעתי נוטה כך שכולן מכניסות לבעל שלא יפרע ממנו אלא באלמנות או בגירושין ועוד מספר כתובה נלמוד שכוללין נדוניה ותוספת יחד ואין מחלק בזמן פרעונן וזה נראה לי ברור עכ”ל”

והשו”ע שם כתב:

”הכתובה הרי היא כחוב שיש לו זמן, ואינה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל, או אם גירשה. הגה, והוא הדין מה שקבל בנדוניא”

ועל דברי הרמ”א כתב הבית מאיר שם (הובא בפתחי תשובה שם סק”א), בזה הלשון:

”הגה, והוא הדין מה שקיבל בנדוניא, כלומר ולאפוקי מהעיטור שבב”י [..] יש ראייה דלא כהעיטור מכתובות דף ק”א [..]”

ויראה לעניות דעתי, נהי דלא קיימא לן כהעטור, ואפילו נשתתה הבעל איתא בתשובת הרמב”ן סימן צ”ט דאין לה תקנה ואינה יכולה לקחת נדונייתה ויתפרנס הוא מצדקה, אלא בית דין יורדין לנכסיו ומפרנסין לו ולאשתו ובניו, ע”ש, מכל מקום אם מבזבז נכסיו בשחוק וזנות ודומה לו דפסקינן לגבי לזה ומלוה דיכול לתבוע תוך הזמן [..] אף דאפשר אשה גרועה דאולי לא תבוא כלל לידי גוביינא, מכל מקום בכי הא ודאי יש לסמוך על העיטור ופשטות משמעות הרמב”ם [..] דהא להרבה עניינים נדוניא כחוב לזמן דמי”

נמצא לדבריו שבאיש שנשתתה ומבזבז נכסיו בשחוק ובזנות ניתן לעקל נכסיו לצורך גביית הנדוניה בעתיד בהצטרף דעת העיטור הסובר שנדוניה דינה כחוב שמעקלים לצורכו במבזבז נכסיו. וכלשונו: ”בכי הא ודאי יש לסמוך” ומשמע לכאורה שכיון שמדובר בנשתתה ובמבזבז נכסיו, נצטרפו כאן שני טעמים לגנאי, עצם מה שמבזבז נכסיו, ובנוסף שמדובר בנשתתה שאין לו כל שיקול דעת. אדם בר דעת שמבזבז נכסיו, כיון שיש לו דעת יש צד שיתכן ויפסיק את מעשיו ויישאר ממה לגבות לנדונייתה, אולם בנשתתה אין כל סיכוי כזה ולכן לגבי נדוניה שיש דברים שדינה כחוב ניתן לצרף דעת העיטור ופשטות דעת הרמב”ם לעקל הנכסים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נמצא אפוא כי דעת הבית מאיר היא כי לא ניתן לעקל לכתובה. בסי' צ"ג נוקט הבית מאיר כסברת הט"ז שהוא כספק שמא בכלל לא תגבה. אמנם מה שהבאנו מדבריו מסי' ס"ו בדעת הרא"ש הרי כי סברא נוספת מצטרפת לטעם שיטתו והיא כי חוב הכתובה כלל לא חל מזמן הנישואין. אולם בנושא הנדונה חידש הבית מאיר שבמקרה מיוחד כמו נשתטה הבעל ומבזבז בשחוק ובזנות את נכסיו, ניתן לעקלם לצורך הנדונה ולצרף דעתו של בעל העיטור שדינה כחוב.

הדעות שחל הקניין בכתובה מיד בנישואין – האבני מילואים בראב"ד והעין יצחק

האבני מילואים (סי' צ"ג סק"כ) באר את דעת הראב"ד שהחוב חל מיד בנישואין וכי זמן המיתה או הגט הוא זמן פירעון, וכך כתב שם:

"הניח נשים רבות אף על פי שנשאן זו אחר זו ניזונות בשוה, והוא מדברי הרמב"ם פי"ח מהל' אישות (הי"ד), ועיין שם בראב"ד שכתב ז"ל ואפילו ניזונות מן הקרקע לפי שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו וכבר הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת כו', והרב המגיד כתב שם ז"ל והטעם שכתב הר"א ז"ל בהשגות אינו נכון שאם מפני שאין חיוב המזונות חל אלא לאחר מותו הוא, אפילו בכתובה לא יהיה לאלמנה דין קדימה שהרי אינה נגבית אלא משעת מיתה [...]"

אמנם לעניות דעתי נראה דחיוב מזונות שהוא תנאי ב"ד אינו חל אלא אחר מותו ואינו דומה לכתובה שהחוב תיכף משנשאה אלא שזמנו לפרוע אחר מותו או אחר גירושין, אבל תנאי ב"ד דמזונות אינו חוב כלל אלא לאחר מותו [...]"

לדבריו שונה חוב מזונות אלמנה שהוא מתנאי בית דין שכל חלותו היא לאחר מותו, לעומת חוב הכתובה שחל בזמן הנישואין, ואילו זמן המיתה או הגירושין הוא זמן פירעון בלבד.

גם בשו"ת עין יצחק (חלק א אבן העזר סי' ע"ח) לרבי יצחק אלחנן הובאה באריכות תשובת בנו שנקט בבירור על פי ראיות רבות שהחוב חל מיד בעת הנישואין, ואף אביו ר' יצחק אלחנן הצטרף והסכים עמו וכפי שנצטט להלן. וכך נכתב שם בתוך הדברים:

" [...] עלינו לבאר מתי חל על הבעל חיוב הכתובה. אם בעת הנישואין ורק זמן פירעון הוא בעת מיתה או גירושין. או דאינו חל עליו עיקר החיוב רק בשעת מיתה או גירושין ולא קודם לזה.

וכעין זה מצינו פלוגתא גבי שומרים מתי נתחייב השומר אם שעת משיכה או בעת פשיעה. ולמ"ד דמשעת משיכה חל עליו תיכף החיוב ורק שהחיוב בפועל בא בעת הפשיעה. ולמ"ד מעת הפשיעה לא נתחייב מקודם מאומה.

ובקצות החושן בסי' שמ"א השיג על דברי הכסף משנה שמפרש דמאן דאמר משעת פשיעה מכל מקום חייב למפרע מעת המשיכה דהוי זה כמו תנאי. והקצות החושן פליג על זה והעלה דלמאן דאמר משעת פשיעה לא היה עליו מתחילה שום חיוב ולא הוי זה גם כתנאי. וכמו כן בכתובה ונדוניה דלא ניתנו לגבות מחיים יש לומר גם כן דקודם מיתה או גירושין אין על הבעל שום חיוב [...]"

וכן נראה דעיקר חיוב הכתובה חל תיכף, מהא שכתב המהרי"ט בפשיטות בכתובות בהסוגיא דפ"פ דבספק אם הופקעה הכתובה הוי לו כאיני יודע אם פרעתי. דבודאי מוכרחין אנחנו לומר דהחיוב בא עליו תיכף ומייד דאי נימא דעיקר החיוב בא רק לאחר כן בודאי לא נוכל לדון בכתובה לאיני יודע אם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פרעתי רק לאיני יודע אם נתחייבתי [...] וכן יש להוכיח דעיקר חיוב הכתובה חל על הבעל תיכף ומייד שהתחייב בעת הנשואין על תנאי שבעת המיתה או הגירושין יהיה מחויב למפרע [...]

הנה מכל המקומות שהבאתי נראה ברור דחיוב הכתובה מתחיל תיכף ולא כדברי הפני יהושע בכתובות (מ"ג) אשר כתב דעד המיתה או הגירושין לא התחיל החיוב כלל [...]

הנה התוספות והרא"ש ריש פרק אעפ"י הקשו דאיך יכול להתחייב בכתובה היכא שאין לו נכסים בשעת הנשואין הא אין אדם יכול לשעבד לחוב שלא יתחייב עתה ובכתובה אינו מתחייב מיד אלא לכשתאלמן או תתגרש. והעלו כיון דמצינו בשומרין שיכול לשעבד נכסיו אף שאין לו עתה וגם אינו חייב לו כלום עד שיבא האונס ומשעבד עצמו לכשיתחייב. הנה נראה ברור מדבריהם דאין חיוב הכתובה על הבעל קודם שיגרשה, וזה לא כמו שכתבתי דהחיוב חל על הבעל תיכף והמיתה או הגירושין הוקבעו רק לזמן הפירעון. ומדבריהם נראה דאין החיוב על הבעל גם על תנאי דאי היה חיובו על תנאי בודאי היה יכול לשעבד כמו בכל חוב [...]

ולפי דבריהם דמדמין חיוב הכתובה לחיוב השומרים, י"ל הא דאליבא דרבא חיוב הכתובה אינו חל רק בעת הגירושין ולא קודם כמו שכתב הפני יהושע בכתובות המובא למעלה זה אליבא דלישנא בתרא בכתובות (ל"ד) דרבא סבר כרב פפא דנכסי שומר משעת אונסין משתעבדי.

ולדינא תלוי זה במחלוקת הפוסקים בנכסי שומר. ולפי שהרא"ש פסק בכתובות (ל"ד) כל"ב דשומר רק משעת פשיעה מתחייב, לכן שפיר כתב גם בכתובה דאין על הבעל שום חיוב גם בתנאי קודם המיתה או הגירושין. וכן י"ל דגם ר' אליהו המובא בתוס' ורא"ש פסק ג"כ כל"ב בכתובות ולכן הקשו שפיר קושייתם הנ"ל. אבל לדעת הרמב"ם דפסק דשומר משעת משיכה נשתעבד בודאי גם חיוב הכתובה חל תיכף. ואם חיובו זה על תנאי או נתחייב תיכף בלי שום תנאי והמיתה או הגירושין המה הזמן פירעון, תלוי בפירושן של הראשונים בהא דנכסי שומר משעת משיכה משתעבד אם זה החיוב הוא על תנאי. והנפקא מינה הוא לעניין איני יודע אם פרעתי בכתובה, דאם החיוב על תנאי אין אנו מחייבין בכתובה בספק בפרעון וכמו שכתב הריטב"א בשומרים. ואם החיוב בלי תנאי אז בספק בפרעון הכתובה יהיה חייב כמו בכל ספק בפירעון חוב דעלמא"

ובסיום שם הובאה תשובת העין יצחק עצמו שדעתו כדעת בנו, וכך כתב:

" [...] וע"ד מה שהארכת בטוב טעם לדון בחיוב כתובה אם החיוב אינו חל רק בעת הגירושין או בעת שנושאה והבאת החקירה הזאת בשם הפני יהושע והבית מאיר. לענ"ד ברור ופשוט שהחיוב כתובה מתחיל בעת הנשואין. דאל"כ אמאי טורפת ממשעבדי וכמו שכתבת בעצמך [...] ויש להאריך בכ"ז אך אין זה מן הצורך כי ברור ופשוט דהחיוב הוא מן עת הנשואין וכמש"כ בעצמך ותו לא מידי [...]"

ביאור נוסף כיצד שעבוד הנכסים חל מיד בנישואין ואילו חוב הכתובה עצמו חל רק בזמן מיתה

ובחידושי הרי"מ לכתובות שם באר שהוא תקנה דרבנן בלבד, וז"ל:

"וברמב"ם פ' ט"ז מהלכות אישות כתב על הכתובה והתוספות ולא תקנו אותה חכמים לגבות כל זמן שתרצה אלא הרי הוא כחוב שיש לו זמן ואינה נגבית אלא לאחר מיתה או גרשה כו'. ומשמע דהחיוב מיד, רק הזמן אחר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מיתה וגירושין ולא כתנאי דמעכשיו אם ימות כו'. ובמזון הבנות ומזונות אלמנה [...] מבואר מלשון הרמב"ם פ' י"ט מהלכות אישות דאין חלין אלא לאחר מיתה. וי"ל בכל הני דכך היה התקנת חכמים כמו מתנת שכיב מרע שתיקנו שיחול לאחר מיתה אף דמדינא אין קנין לאחר מיתה וכן [...] וכן לענין לדבר שלא בא לעולם דהיה התקנה שיועיל. ואם כן י"ל דגם בכתובה היה התקנה ואף על פי כן גבי ממשעבדי ומיתמי ומכלל תקנת שמעון בן שטח שיהיה כל נכסין אחראין לכתובה [...] דזה מכלל התקנה שאף שהחוב בשעת מיתה וגירושין מ"מ יהיה כל הנכסים אחראין לגבות מהן [...] וגם מדויק שכתב הרי הוא כחוב שיש לו זמן כו' והא הוא ממש חוב לזמן. ולהנ"ל הפירוש אף דאין חיוב מוקדם מכל מקום מאחר שתיקנו שיהיו הנכסים אחראין כו' ממילא דינו כחוב שיש לו זמן וכמו אם היה החוב מיד [...]

לשיטתו החוב חל רק בזמן מיתה או גירושין ולא קודם לכן. ומה שהשתעברו נכסיו מיום הנישואין הוא מתקנת חכמים. כלומר מעיקר הדין שעבוד הנכסים אינו יכול להיווצר ללא שעבוד הגוף, ודלא כשיטת הקובץ שיעורים, אלא שמכח תקנת חכמים להחיל שעבוד. כן כתב גם הפני יהושע שיובא בסמוך.

ובחידושי הגר"ח בסטנסיל (עמ' ע"ו סי' קכ"ו) מצינו הגדרה חדשה ועמוקה בגדר חוב הכתובה, וכך הובא שם:

"האחרונים מקשים דיש סתירות בחיוב כתובה, דמכמה דוכתי מוכח דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים היינו רק דלא ניתנה לגבות אבל החיוב חל מיד עם הנישואין ומכמה דוכתי מוכח דגם החיוב אינו חל אלא אחרי גירושין או מיתה ולא מחיים. ואמר הגר"ח זצ"ל דחיוב כתובה הוא בגדר חוב של חוב, דבאמת נתחייב מיד עם הנישואין אבל אינו חיוב ממון אלא חיוב של חוב והחיוב ממון ממש אינו מחיים, ודו"ק"

ויש לבאר את כוונתו בהגדרת חיוב הכתובה. וצריך ביאור.

דעת הפני יהושע (כתובות מג, ב) שחוב הכתובה חל רק בזמן אלמנות או גירושין, וז"ל:

"[...] משום דכתובה לאו למלוה דמי ולא למתנה דמי כיון שלא ניתן לגבות כלל מחיים אלא לכשתתאלמן או תתגרש ולא דמי אפילו לקנס ובושת ופגם דשייך בהו קצת זכייה משעת ביאה משא"כ הכא דעיקר זכייה לא שייך אלא לבתר הכי. מיהו לענין גביית משועבדים מילתא אחריתי היא כמו שאבאר לקמן בשמעתין [...]"

ובהמשך שם בנושא כתובת ארוסה לשיטות שתקנו לה כתובה, כתב הפני יהושע בזה הלשון:

"[...] דאיהי גופה נמי לא תקנו לה חכמים מתנאי בית דין שתזכה בכתובתה משעת אירוסין אלא שתקנו שיהיה לארוסה כתובה לכשתתאלמן או תתגרש ואם כן מהאי טעמא לא גביא ממשעבדי עד שעת נישואין דאז ודאי נעשית מלוה בשטר גמור מהאי שעתא דהא תקנו חכמים שיכתוב לה נכסי אחראין וערבאין [...] והכל כדי שתסמוך דעתה שתטרוף מלקוחות [...]"

נראה מדבריו כי הטעם שתקנו שעבוד נכסים למרות שהחוב עצמו – שעבוד הגוף לא חל עדיין הוא כדי שהאישה תסמוך דעתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הגדרה חדשה בדרך אמצעית לחוב הכתובה

והנה, הגר"ע חבה שליט"א לאחר שהביא את שיטת הר"ן שממנה משמע לכאורה שחוב הכתובה חל מרגע הנישואין כפי שהבאנו לעיל ולאחר שהביא שמהפני יהושע משמע שלא כדברי הר"ן ומשום כך נזקקו לתקנה מחודשת של שמעון בן שטח שיחול שיעבוד נכסים בלבד, כתב בביאור גדר הדברים בדרך אמצעית, וז"ל:

" [..] ומה שנראה בגדר הדברים, שאמנם החוב חל מעיקרא כדמוכח מכמה דוכתי כמו שהבאנו מקודם, ומכל מום לא דמי לגמרי לחוב תוך זמנו (על כל פנים היכא שהזמן לטובת הלוה כמו שחילק הר"ן) שבכל חוב תוך זמנו, עצם זכות המלוה קיימת בשלימותה כבר עתה, שמגיע למלוה מהלוה ממון ואין הגבלת זמן בעצם זכותו של המלוה, אלא שללוה יש זכות השתמשות בממון זה שמגיע למלוה עד הזמן שקבעו.

והלא הרשב"א בתשובה מדמה בין הלוואה בריבית לשכירות, שכמו שבשכירות החפץ שייך למשכיר וזכות השוכר להשתמש בו ה"נ בהלוואה תוך זמנה, ולכן גם יוכל הלוה לפרוע בע"כ של המלוה, שהרי מצד זכות המלוה הזמן כבר הגיע, אלא שללוה יש זכות להשתמש עד הזמן שקבעו והוא יכול לוותר על זכותו זו, (ומה"ט לא יוכל המלוה להאריך זמן ללוה בע"כ של הלוה כמו שהכריח הקבא דקשייתא ממה שהוצרכו חז"ל לתקן פרוזבול, ואמאי לא יאריך המלוה את הזמן ושוב לא תשמט השמיטה, ובע"כ שא"א לעשות כן בע"כ של הלוה, והיינו שנתנית הזמן היא נתנית זכות ללוה ולא הגבלה בזכות המלוה, ועל כן א"א לעשות כן בע"כ של הלוה, ומיושבת לפי"ז קושיית הקבא דקשייתא ע"ש), וזהו הגדר בחוב תוך זמנו (ואולם יש שרצו לדייק מלשו' הרמב"ן והמאירי במכות ג. שחוב תוך זמנו קודם הזמן ליכא חוב כלל, ואינו מוכרח כלל למעיין בדבריהם שם).

ומשום כך בכתובה הגבלת הזמן היא בעצם הזכות של הכתובה, והיינו שתוכן הזכות של הכתובה שחלה כבר עתה היא, שמגיע לאשה ממון במצב ובזמן שתגרש, הזכות קיימת עתה והיא מתייחסת לזמן העתידי.

וכעין זה מצינו בזכות אכילת פירות שיש לבעל בנכסי אשתו, שהבעל אינו אוכל אלא בנישואין ומ"מ כבר באירוסין שייך הוא בגוויה, וכמבואר בר"ן (ריש הכותב) שלאחר נישואין אינו יכול להסתלק מזכות זו שחשוב כאילו הפירות ברשותו, ורק קודם נישואין יכול להסתלק, ומ"מ רק לאחר אירוסין ולא לפני כן, ולכאורה הגדר הוא שבאירוסין חלה זכות כלפי הזמן והמצב של הנישואין (ומה"ט מבוארת במשנה בכתובות עח. שגם מהאירוסין יש תקנה שלא תמכור האישה את הנכסים, משום שכבר באירוסין יש כאן זכיה אלא שהיא מתייחסת לזמן העתידי), וה"נ בכתובה, ונמצא שאין הגדר שהחוב רק אח"כ, וגם אין זה כחוב תוך זמנו ממש, אלא גדר אמצעי יש כאן (ויתכן שכל זה כלול בדברי הר"ן בחילוק בין זמן לטובת הלוה או המלוה, ודו"ק)

נמצא כי להגדרתו, חל חוב גמור לכתובה בזמן הנישואין אלא שבניגוד לגדר חוב הלוואה רגיל זכות המלוה בחוב כלפי הלוה היא מידית ללא כל הגבלה מלבד התנאי שהתנו ביניהם מהו זמן הפירעון. בניגוד לחוב הכתובה שגדר זכות החוב של האישה כלפי הבעל בעת הנישואין הוא שכבר אז חל חוב שמגיעה הכתובה לאשה במצב של גירושין. נמצא כי חובה של הכתובה בעצם חלותו היא בהגבלה של מצב שיקרה בעתיד. יתכן שהדברים מקבילים לדברי הגר"א גולשמידט זצ"ל שהבאנו לעיל בהתבטאות שנקט – "דין גבייה".

בחידושי רבי נפתלי טרופ – הגרנ"ט למסכת כתובות (סי' מ"ד) כתב בתוך דבריו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

” [...] והנראה לברר הדברים דהנה לקמן (נא, א) איתא דתיקן שמעון נכסיו אחראים וערבאין כתובתה, וקשה למה ליה לתקוני תקנה זו, הא מן הסברא ידעינן דגבי ממשעבדי, וע”כ צריך לומר דקודם תקנת שמעון בן שטח היתה דין כתובה כן, דלכשתתאלמן תתגרש תגבה מנה מאתים, אבל עכשיו שהיא אשתו עדיין אין עליו שום חיוב כתובה, ומשו”ה לא היתה יכולה לגבות ממשעבדי כיון דשאני חוב זה משאר חובות דהתם יש חוב מיד, אבל הכא בכתובה אין עכשיו שום חוב עד אחר גוביינא, ולהכי בא שמעון בן שטח והתקין שיהיו הכתובות נחשבות כחוב ממש, ולהכי גובה ממשעבדי [...].”

אך עתה לאחר תקנת שמעון בן שטח שתקנו שהכתובה תיגבי משעת נישואין יש לחקור אם בשעת נישואין יש חוב גמור והוי עליו עתה חיוב גמור, אלא שזמן הפירעון לא הגיע עד שתתאלמן או תתגרש, או אפשר דעכשיו אין עליו חוב כלל אלא דין כתובה היינו שנעשה עליו דין דאם תתאלמן או תתגרש שיתן לה כתובה, אלא דלכאורה קשה דהיכא מצינו דאע”פ דאין עליו חיוב אלא דין סתם שתגבה ממשעבדי, אמנם מצינו כעין זה בירושלמי [...] איברא דמהפני יהושע מוכח להדיא דבכתובה אף לבתר תקנת שמעון בן שטח לא דמי לשאר שטר חוב דעתה אין כאן אלא דין כתובה [...].”

נמצא לדבריו שללא תקנת שמעון בן שטח, חוב הכתובה שחל רק כשתתאלמן או תתגרש לא יוצר גם לא גבייה ממשעבדי מזמן הנישואין, ותקנת שמעון בן שטח שעל אף שהחוב חל רק במיתה, מ”מ גביית משעבדי מתחילה מזמן הנישואין. דין זה לא תוקן בכתובת ארוסה שאינה נגבית ממשעבדי.

עייין שם בהמשך דברי הגר”ט ולדבריו, לדברי הר”ן שבשעבודא דרבי נתן שיש שעבוד הגוף למלוה הראשון על הלווה האחרון, לא יוכל המלוה האמצעי למחול חובו כיון ששעבוד הגוף של הלווה האחרון שייך למלוה הראשון. שעבודא דרבי נתן בחוב גמור שייך גם קודם זמן הפירעון. אולם בכתובה שאין כלל חוב, אין בה דין שעבודא דרבי נתן. מאידך כתובה ניתנת למוכרה לאחר, כיון שיש בה שעבוד נכסים. עייין שם בהרחבה. ובהערה שם ציינו לעיין בסמ”ע (סי’ מ”ז סק”א) דבכל חוב שלא הגיע זמנו ליכא שעבודא דרבי נתן. אולם הש”ך (סי’ פ”ו סק”א) כתב דרק בכתובה כתב הר”ן כן ולא בשאר חוב. עיי”ש. עי’ עוד בפסקי דין רבניים (ח”ח מעמ’ 254) מאת כב’ הדיינים הגאונים הרבנים ש’ ב’ ורנר - אב”ד, ע’ אזולאי זצ”ל, ח’ ג’ צימבליסט שליט”א.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סיכום והדינים העולים

- א. חלקו הראשונים בחוב הלוואה רגיל, אם ניתן לעקל נכסי החייב בתוך זמן ההלוואה לצורך ביטחון גבייתם בזמן הפירעון.
- ב. דעת הרבה ראשונים (רב יהודאי גאון, הרמב"ן והבה"ת) שלא ניתן לעקל כל זמן שלא הגיע זמן הפירעון.
- ג. דעת הר"ף והרא"ש הגאונים הטור הרשב"א והריב"ש שניתן לעקל.

להלכה נפסק כדלהלן:

- ד. השו"ע פסק כהר"ף והרא"ש שניתן לעקל נכסים כאשר החייב מבזבז נכסיו או מבריחם.
- ה. הרמ"א נביא את שיטת תרומת הדשן שהיום השתרבב המנהג לעקל מעות אע"פ שאין צורך כולי האי. גם לשיטתו בעיני צורך מסוים.
- ו. הש"ך פסק שכיון שרוב הראשונים סבורים שאין לעקל, אזי אע"פ שהשו"ע פסק שניתן לעקל כהר"ף והרא"ש, מ"מ אין לך בו אלא חידושו. ומשום כך ניתן לעקל רק במבזבז נכסיו או מבריחם אבל במתמוטט מנכסיו שלא בזדון אין לעקל. ומשמע שפסק דלא כתרומת הדשן. כ"ד היש"ש. וכן פסקו התומים והשער משפט.
- ז. השער המלך פסק שגם במתמוטט אם המלווה תפוס כבר בנכסי הלווה יכול לתפוסם.
- ח. מצינו כמה הגדרות בחוב הכתובה. מהר"ן נראה שחוב הכתובה הוא כחוב תוך זמנו, שבשעת הנישואין חל עצם החיוב, וזמן הפירעון הוא בגירושין או במיתה. כך נטה החזון איש. וכ"כ ההפלאה והעין יצחק.
- ט. יש מבארים שבעת המיתה או הגירושין חל החיוב למפרע מעת הנישואין כעין תנאי.
- י. מהרא"ש משמע שעצם חיוב הכתובה אינו חל אלא בשעת גירושין או מיתה, ואף על פי שהנכסים משתעבדים לכתובה משעת הנישואין, מכיוון שסיבת החיוב היא הנישואין, חל שעבוד הנכסים בלבד מיד משעת הנישואין, אך לא החוב עצמו. בנוסח אחר מצינו שלא חל בו דין גבייה כלל לעומת חובות רגילים שחל בהם דין גבייה ורק לא הגיע זמן הפירעון. בנוסח נוסף: החוב חל מעת הנישואין בצורה מוגבלת מלכתחילה שהיא כי חלות החוב נוצר למצב של גירושין ומיתה.
- יא. ויש מי שאומר שהיא תקנת חכמים מיוחדת בכתובה שישתעבדו הנכסים אף לפני חלות עצם החיוב (חי' הר"מ ופני יהושע).
- יב. לעניין עיקול הכתובה לדעות שאין לעקל מצינו את הדעות שטעמן (הט"ז הגינת ורדים ועוד) שאין לעקל כיון שהגבייה כלל לא ברורה שמא תמות היא בחייו. מצינו גם את הסברא שכיון שלא חל חוב הכתובה כלל עד זמן המיתה או הגירושין לדעות הנ"ל אין מקום לעקל נכסים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על חוב שאינו קיים עדיין. ובנוסח אחר: לא חל בה "דין גבייה" או לנוסח הנוסף: לחוב שהוא מוגבל מלכתחילה למצב מסוים ושונה הוא מחוב רגיל ואין לך בו אלא חידוש.

יג. לדעת הגר"ש ורנר זצ"ל בפסק דינו נמצא כי לצורך גביית כתובה במבזבז נכסיו מסתפק הט"ז אם ניתן לעקל נכסים עוד טרם בא זמן פירעונה, אולם אם אין חשש בזבז והברחה, ניתן לעקל כאשר יש אמתלה כלשהי ובתנאי שאין לבעל כל נזק והפסד.

יד. גם בפסק דינו של הגר"א גולדשמידט זצ"ל הסיק שאין לעקל לצורך גביית כתובה. הוא אינו עוסק בפסק דינו בכהאי גוונא שאין הפסד ונזק באמתלה כלשהי.

טו. בכהאי גוונא לפני הצדדים לגירושין והבעל מבזבז נכסיו חשיב לדעת המהר"י לבית הלוי כהגיע זמן פירעון ומעקלים נכסים לצורך גביית כתובה.

טז. לדעת העין יצחק, הט"ז לא חולק עליו בכהאי גוונא וכל ספק הט"ז הוא כאשר אין בדעתו של הבעל לגרשה. ומה שאמר המהר"י הלוי היינו בדעתו להתגרש.

יז. יש מבארים שהחלקת מחוקק סבר כהמהר"י לבית הלוי ולדעתו כך סובר הרמ"א (דלא כההפלאה). למעשה הורו בפסק דין נוסף (של הרבנים הדאי הדס וז'ולטי זצ"ל), כי בכהאי גוונא חשיב כהגיע זמן הפירעון וניתן לעקל נכסים בכהאי גוונא שיש הברחה.

יח. יתכן לומר שלדעת החלקת מחוקק והגר"א ניתן לעקל לכתובה בכל מקרה גם כשלא חפץ בגירושין. להלכה המנהג שאין מעקלים אלא כפי שהוכרע בסעיף ח כהמהר"י בית הלוי.

סיכום השיטות בנושא עיקול לצורך כתובה כאשר הבעל מבריא ומבזבז נכסיו:

יט. דעת הר"ן שהחוב חל מיד בנישואין.

כ. דעת הרשב"א שאין לעקל לכתובה מטעם שהחוב לא ברור שמא תמות היא לפניו ומטעם ספק ספיקא אם תצטרך היא לנכס זה לגביית הכתובה.

כא. בדעת הרמ"א נחלקו הח"מ וההפלאה. לדעת ההפלאה לא ניתן לעקל, לדעת הח"מ ניתן לעקל.

כב. דעת הט"ז מחמת שמא לא תבוא לידי גבייה לא ניתן לעקל לצורך כתובה.

כג. לדעת ר"י לבית הלוי (הובא ברעק"א ובשו"ת משאת משה) ניתן לעקל לצורך כתובה בתנאי שהוגשה תביעת גירושין או כאשר הצדדים חפצים או שאין דרך יותר לשלום בית ונחשב כהגיע זמן פירעונה של הכתובה.

כד. לדעת העין יצחק לא נחלקו הט"ז והר"י לבית הלוי, שכן הט"ז פסק שלא ניתן לעקל עוסק בכהאי גוונא שאין בדעתו לגרשה והר"י בית הלוי עוסק כשהבעל מכוון להכריח להתגרש ונחשב שהגיע זמן הפירעון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כה. בדעת הריב"ש ניתן להבין בשני דרכים:

א. דעת הכנה"ג שהריב"ש חולק על ר"י לבית הלוי ולדעתו לא ניתן לעקל לצורך כתובה.

ב. נראה לומר (כך גם הובא בפד"ר) שסובר הריב"ש שבאמתלה להברחה ניתן לעקל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כו. הגינת ורדים סובר שאין לעקל לצורך כתובה מטעם שמא לא תגבה כלל ומטעם שלא שייך בכתובה הטעם שלא תנעל דלת בפני לוויין.

כז. בחוב רגיל, הרמ"א מביא תרומת הדשן שהשתרבב המנהג לעקל מעות גם כאשר אין צורך כל כך. בש"ך ודעימיה משמע ש"אין לך בו אלא חידושו" ולא מעקלים לחוב אפילו אם מתמוטט מנכסיו ורק במבזבז ומבריח מעקלים. וודאי שהש"ך יחלוק על תרומת הדשן כשאין צורך כל כך.

כח. הרשב"א כתב שכאשר אין חשש בזבז לא ניתן למנוע מהלווה מלמכור הנכס אף לגוי. בפד"ר למדו בדעת הר"י מגאש פשט שלפיו יצא שהוא חולק על הרשב"א אולם נראה לדחות דבריהם ולומר שהר"י מגאש מסכים עם הרשב"א.

כט. יש לבדוק כל מקרה לגופו בזמננו שבדרך כלל הבעל אינו חפץ לשלם את כתובתו ובכהאי גוונא שיש מקום להעלות חשש הברחה, אם להטיל עיקול שכזה כאשר ובתנאי ורק שתתווסף החלטה של בית הדין שאם יחפוץ הבעל למכור את הנכס, יוסר העיקול תוך מעקב על מכירתו שתתייחס ללא הברחה.

ל. פסק הש"ך, כי גם בחוב לא מעקלים כאשר לא מבריח נכסיו או מבזבזם ורק מתמוטט מנכסיו ואין לך בו אלא חידושו. אולם במקרה והלווה עושה מעשה ממש שגורם הפסד נכסים שיתכן ויפגע בגביית הכתובה, גם אם לא עושה זאת בכוונת זדון, ניתן לעקל כגון שהאישה לווה והולכת להינשא ובכך יוכל הבעל למנוע מלפרוע חובה מנכסיה שנהייה בהם כלוקח (רמ"א אבהע"ז צ"א, ד ופד"ר).

לא. דעת ההפלאה שישנה נפקא מינה בין הדעות בהגדרת חוב הכתובה אם נחשב בספק כ"איני יודע אם נתחייבתי" לדעות שהחוב חל רק בזמן האלמנות והגירושין או כ"איני יודע אם פרעתי" לדעות שהחוב חל מזמן נישואין.

לב. אולם מדברי הקובץ שיעורים משמע שגם לדעות שהחוב חל שלא משעת נישואין נחשב כאיני יודע אם פרעתיך. נפקא מינה בכל ספק שמתעורר במהלך הנישואין שמחמתו יש ספק אם האישה זכאית לכתובה.

לג. הבית מאיר (הובא בפתחי תשובה) חידש שביחס לגביית הנדוניה בלבד (בצירוף דעת העיטור בנדוניה), ניתן לעקל נכסים במקרה מיוחד של בעל שנשתטה ומבזבז נכסיו בשחוק וזנות.

לד. הלך הלוה למדינת הים מעקלים לצורך גבייה כמו דין מבזבז (נימוקי יוסף).

לה. פשוט שאין להטיל עיקול כאשר יש מקום מהיכן לגבות מהן. פשוט גם שאין לעקל יותר מסכום החוב.

סיכום

במקרה דנן נשוא פסק הדין נראה שאין להטיל את העיקול המבוקש, כיון שהכתובה העומדת על מיליון דולר היא לכאורה כתובה מוגזמת ויש להעמידה לכאורה על סכום סביר ולצורך כך די בעיקול של חלקו היחסי באחת הדירות בלבד ואף בפחות מכך, ומכיוון שיש לצדדים חמש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דירות משותפות כך שאם יכריח האיש את נכסיו מסתבר מאד שיתברר הדבר לאשה ותוכל לעקל את נכסיו מידית. אף שעל פי חוק רשאי שותף למכור את חלקו ללא הודעה לשותפו אולם לא מסתבר שהאיש יצליח למכור את כל חלקיו בדירות מבלי שיודע הדבר לאשה. כמו כן לא מסתבר שיהיו שיקנו לקוחות דירות שיש בהן שותף נוסף (האישה) ושלא ייצרו קשר עם השותף. משום כך במקרה דנן לא נראה שיש טעם להטלת העיקול. במקרה דנן אפוא לא מצינו את העילות הנדרשות לעיקול הכתובה.

נפסק

הבקשה להטלת עיקול לצורך הבטחת גביית הכתובה נדחית.

ניתן ביום כ"ט באייר התשע"ט (03/06/2019).

הרב שניאור פרדס – אב"ד